Општина Нова Црња

План развоја општине Нова Црња за период 2022-2030. год.

Нова Црња, март 2022.

Садржај

1. УВОД ... 3

2. ПРОФИЛ ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ ... 4

2.1. Административни и географски положај ... **4**

2.2. Кратак историјат Општине ... **4**

2.3. Општи подаци о становништву ... **6**

2.4. Карактеристике локалне самоуправе ... **7**

3. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ... 9

3.1. Економски развој ... 9

3.2. Друштвени развој ... 17

3.3. Заштита животне средине ... 24

3.4. Развој инфраструктуре ... 34

3.5. Интегрална анализа ... 37

4. ВИЗИЈА РАЗВОЈА ... 40

5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ... 41

5.1. Приоритетни циљ развоја 1 ... **41**

5.2. Приоритетни циљ развоја 2 ... **43**

5.3. Приоритетни циљ развоја 3 ... **45**

6. ПРЕГЛЕД И ОПИС МЕРА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА РАЗВОЈА ... 47

6.1. Преглед мера за остваривање приоритетних циљева развоја ... 47

6.2. Опис мера за остваривање приоритетних циљева развоја ... 48

7. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА И НАЧИН ПРАЋЕЊА СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА РАЗВОЈА ... 56

7.1. Спровођење и праћење спровођења Плана развоја ... **56**

7.2. Извештавање о постигнутим резултатима и начину њихове верификације ... **58**

ПРИЛОЗИ ... 60

1. УВОД

План развоја општине Нова Црња за период 2022-2030. год. (у наставку: План развоја) је логичан наставак претходно усвојене и у великој мери имплементиране Стратегије одрживог развоја општине Нова Црња 2015-2020 (у наставку: Стратегија). За разлику од претходног развојног документа, овај План развоја је припремљен у оквирима које је прописао Закон о планском систему Републике Србије (у наставку: Закон; Сл. гласник РС, бр. 30/2018), који је у међувремену донет. Детаљније смернице за израду Плана развоја прописане су Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутонмне покрајине и једнице локалне самоуправе Сл. гласник РС, бр. 30/2018), што је непосредно и примењено у овом документу.

Уз подршку Покрајинског секретаријата за регионални развој, међурегионлну сарадњу и локалну самоуправу, општина Нова Црња је почетком 2020. год. израдила Анализу Стратегије, чији налази су послужили као основа за припрему овог документа, подржаног од стране истог Секретаријата. Израда Плана развоја је иницирана доношењем одлуке Скупштине општине Нова Црња број II-06-22/20-7 од 21.12.2020.године („Службени лист општине Нова Црња“, бр. 22/21) и доношењем измене одлуке број:II-06-29/21-1 од 05.10.2021.године („Службени лист општине Нова Црња“, бр. 28/21) у којој су, између осталог, одређена лица и функције најодговорнијих за израду документа, као и рок за израду

У оквиру тима задуженог за израду Плана развоја оформљене су три радне групе, и то: РГ за економски развој, РГ за друштвени развој и РГ за заштиту животне средине. Током израде Плана развоја коришћен је приступ „одоздо на горе“ који подразумева учешће широког круга заинтересовиних страна, како организација чији је оснивач Општина, тако и најзначајнијих привредних субјеката који послују на њеној територији. Овом кругу су се прикључили и представници цивилног сектора, али и грађани као појединци. Одржано је више радних састанака са поменутим групацијама на којима су разматрана питања од интереса за локални одрживи развој, а све уз техничку подршку Регионалног центра за друштвео-економски развој БАНАТ, д.о.о., Зрењанин, чији је Општина један од оснивача.

Битан фактор који је утицао на дефинисање приоритетних циљева и мера постављених у овом Плану развоја је чињеница да се Законом регулисана одредба о усклађености планских докумената (члан 23, став 5. и 6.) није могла децидно применити, због недостатка сродног Планског документа на нивоу АП Војводине.

И коначно, након одржане јавне расправе, на којој није било аргументованих примедби, општина Нова Црња је на својој седници од _____ год. усвојила овај План развоја чиме је он постао и њен основни развојни документ.

2. ПРОФИЛ ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

2.1. Административни и географски положај

Општина Нова Црња се налази се у север-североисточном делу Србије, односно источном делу Војводине уз границу са Румунијом, односно Европском Унијом, са којом је повезана међународним граничним прелазом Српска Црња. Административно, Општина припада средњо-банатском управном округу и простире се на 273 km^2 на којој живи нешто више од 9.000 становника. Спада у ред мањих општина у Србији и Војводини, а граничи се са општином Кикинда на западу, општином Житиште на југу и делом на истоку, док је на западу и делом на северу, граница Општине истовремено и државна граница према Румунији.

Општину Нова Црња образује општински центар Нова Црња, и 5 насељених места: Александрово, Војвода Степа, Радојево, Српска Црња и Тоба.

Главна одредница положаја је близина границе са Румунијом до које се са територије Општине стиже државним путем IБ реда. Удаљеност општинског средишта Нове Црње од неких значајнијих центара је следећа:

- Зрењанин: 44 km
- Темишвар (Румунија): 62 km
- Нови Сад: 95 km
- Београд: 112 km

2.2. Кратак историјат Општине

Историјат Општине, односно њених насељених места је сличан историјату других мањих општина широм Војводине. Карактеристичан је по бројним колонизацијама и миграцијма становништва (праћених честим променама назива насеља), као и технолошког и административног прилагођавања у одређеном временском тренутку.

Данашњи административни центар општине, насељено место **Нова Црња**, почело је да се развија 2-3 *km* југозападно од данашње локације, на делу пустаре Бузитово, по којој је првобитно и названо. Тада, 1792. год., је велепоседник Чекоњић довео прву групу досељеника, коју су чинили кметови Мађари, да би преузили део обрадивог земљишта на тридесетогодишњу отплату. Касније се назив мења у Мађар Црња који је због доминантно мађарског живља, задржан до 1922. год., када је након проширења

насеље преименовано у Нова Црња. Још пре Првог светског рата село је добило жупу, вођена је матична књига рођених, саграђена је прва школска зграда, као и црква. Такође су изграђене две зграде општине, ископан је први атарски бунар, пуштена је у саобраћај железничка пруга, изграђен је и парни млин, а били су формирани ватрогасно друштво и кредитна банка. Овако успешан развој насеља прекинут је Првим светским ратом. После завршетка рата, аграрном реформом, становницима Нове Црње није додељено земљиште, а положај сиромашних радника постао је све тежи. Застој у развоју насеља и привреде траје и током Другог светског рата.

Насељено место **Српска Црња** старо је више од 600 година и у својој дугој историји врло често је мењала структуру становништва. У њој су од 1373. год. до данас, досељавали, живели и одлазили Срби, Мађари, Румуни, Немци, Роми и други народи. Седам већих и три мање колонизације до сада само су допуњавале број становика јер се Српска Црња од свог постанка до данас, никада није расељавала. У великој битци, која је на овом простору вођена 1696. год. између аустроугарске војске и Турака, село је скоро потпуно уништено. За релативно кратко време ово насеље је поново обновљено српским живљем. У XVIII веку немачка етничка заједница је формирала нови део насеља под називом Немачка Црња. Српска Црња је кроз своју историју носила бројне називе и то: Старо Селиште, затим Черња, Црна Греда, па Олеш или Олаш, и коначно Српска Црња. Ту се, између осталих мање или више значајних личности, 1832. год. родио великан српске књижевности, сликар и изузетни родољуб Ђура Јакшић.

Александрово припада групи новијих насеобина. Формирало га је колонизовано становништво након Првог светског рата, након доношења Уредбе из 1920 год., на основу које је додељивано земљиште за насељавање добровољцима из Великог рата. Први становници су били углавном Личани и мањим делом Банаћани из његовог источног дела. Насеље је првобитно (1922. год.) понело име Александрово, да би 1943. год. било преименовано у Банатско Александрово, како се звало до 1947. год. када мења име у Велике Ливаде. Распадом СФРЈ, насељу се 1992. год. враћа првобитно име Александрово.

Насеље **Војвода Степа** почело је да се формира 1922. год. када су приспеле прве породице досељеника из Херцеговине и Лике, а касније и из Црне Горе и других делова Баната. Карактеристична је и група досељеника названа оптанти, који су етнички Срби који су до формирања Краљевине СХС живели у пограничним областима Мађарске и Румуније. Како су ове области, након утврђивања нових граница припале поменутим земљама, они су се изјаснили за промену држављанства и повратак у матичну земљу.

Радојево се први пут помиње још 1334. год. под именом Петерда, која се налазила два километра северно од данашње локације. Насеље је било окружено водом и сматра се да је то било српско насеље. Становништо се бавило претежно сточарством и ловом. Каснијим исушивањем земљишта земљорадња је постала све важнија делатност. Становништво је боравило у земуницама делимично укопаним у земљу, где су владали изузетно лоши услови. Претпоставља се да је досељавање

новог становништва, Срба и Румуна, започето 1768. год., а да је ново насеље, на новој локацији формирано 1770/71. год. Из поштовања према грофу Кларију који је иницирао ово насељавање, досељеници су насеље назвали Кларија. Почетком XIX века досељава се и 20 племићких породица из Хрватске. Своје садашње име село Радојево је добило после Другог светског рата, 1947. год.

Према историјским подацима, **Тоба** је настала у XVIII веку. Од зачетка првог насеља до 1848. год. читава територија чинила је велику самосталну пустару под називом Велика Тоба. Временом овом насељу се прикључују још четири околна мајура. Године 1869. год. насеље је припадало Торонталској жупанији, општини Жомбољ, и било је насељено мађарским и немачким живљем. Значајнији јавни објекти подигнути су у насељу од 1811. до 1928. год. Најстарија зграда је бивша зграда општинског одбора, сада месне канцеларије. Затим следи изградња католичке цркве. Сви остали јавни објекти подигнути су после Првог светског рата.

2.3. Општи подаци о становништву

Према последњем Попису из 2011. год. укупан број становника општине Нова Црња, је износио 10.300, што је у односу на 2002. год. представљао пад од чак 2.405 становника, односно 18,93% (!!!). Ово је било знатно више у поређењу са просеком на нивоу средњобанатске области (9,88%), а нарочито у поређењу са нивоом АП Војводине (4,87%) и просеком на нивоу Републике Србије (3,52%). Процењени број становника за 2020. год. за општину Нова Црња износи 9.033! Недвосмислено је да ови подаци указују на забрињавајућу чињеницу о депопулацији Општине!

Табела 2.1: *Кретање броја становника у Новој Црњи и насељеним местима Општине, према спроведеним пописима до 2011. год.*

Насеље	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Нова Црња	3.185	3.310	3.317	2.911	2.739	2.326	1.861	1.491
Александрово	4.564	4.615	4.034	3.406	3.061	2.870	2.665	2.124
Војвода Степа	2.832	3.076	2.857	2.518	2.032	1.812	1.720	1.366
Радојево	2.869	2.915	2.595	2.230	1.872	1.541	1.385	1.059
Српска Црња	8.220	7.977	7.376	6.001	5.467	4.885	4.383	3.664
Тоба	1.499	1.489	1.401	1.232	1.099	818	691	518
УКУПНО:	**23.169**	**23.382**	**21.580**	**18.298**	**16.270**	**14.252**	**12.705**	**10.222**

Извор: РЗС, Становништво-упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991 и 2002. и Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији 2011.: Први резултати

Напомене:

- *Подаци за 1991. и 2002. год. су преузети на основу методологије из 2002. год.*
- *Подаци за 2011. год. су преузети из Првих резултата пописа становништва*

Просечна старост становника у општини Нова Црња, према подацима за 2020. год. је виша у односу на републички ниво (43,42 године), а значајно виша у односу на ниво покрајине (43,09 године), док је мања у односу на средњобанатску област (43,74) и износи 43,44 године. Индекс старења становништва у Општини је виши само у односу на АП Војводину (139,5), али је зато нижи у односу на Републику Србију (144,7) и средњобанатску област (147,9), и износи 143,8.

Очекивано трајање живота деце рођене 2018-2020. год. у општини Нова Црња је у случају мушке деце 68,2 година, а женске 76,1, што је у случају мушке деце мање (69,7), а у случају женске деце више (75,9) него на нивоу средњобанатске области, у оба случаја је мање него на нивоу АП Војводине (мушка деца 70,9 а женска деца 76,9), док је ова разлика још већа на нивоу Републике Србије (мушка деца 71,4 а женска деца 77,2).

Према Попису из 2011. год., од укупног броја становника Општине, Срби чине око 67,39%, Мађари око 17,71%, Роми око 9,89%, док су остале националне припадности заступљене у знатно мањем проценту. Треба напоменути да је релативно значајан удео оних који се нису изјаснили (2,06%).

2.4. Карактеристике локалне самоуправе

Општина Нова Црња је конституисана 1960. год. Седиште локалне самоуправе налази се у Новој Црњи, на адреси ЈНА број 110. У Општини је у службеној употреби српски и мађарски језик.

Органи општине Нова Црња су: Скупштина општине, Председник општине, Општинско веће и Општинска управа. Скупштина општине има 25 одборника.

Извршни органи општине су: Председник општине и Општинско веће.

Председник има заменика и помоћнике. Општинско веће броји 5 чланова, а председник Општинског већа је председник Општине.

Општинска управа образује се за вршење управних послова у оквиру права и дужности Општине и одређених стручних послова за потребе Скупштине општине, Председника општине и Општинског већа. Општинска управа општине Нова Црња образована је као јединствени орган и њоме руководи Начелник општинске управе. У оквиру Општинске управе образују се основне унутрашње организационе јединице за вршење сродних послова и Кабинет председника општине као посебна организациона јединица. У општинској управи је систематизовано 43 радна места.

Основне унутрашње организационе јединице у Општинској управи општине Нова Црња су: Одељење за привреду и локално економски развој у оквиру кога је формирана ужа унутрашња организациона јединица-Служба за инспекцијске послове, Одељење за финансије и буџет у оквиру којег је формирана ужа унутрашња

јединица - Служба за рачуноводство и Одељење за општу управу, заједничке послове и јавне службе.

Кабинет председник општине је посебна организациона јединица која се образује за обављање саветодавних и протоколарних послова, послова за односе с јавношћу и административно-техничких послова који су значајни за рад председника општине.

Буџет општине Нова Црња се у протеклом периоду кретао на начин приказан у следећој табели.

Табела 2.2: *Кретање буџета Општине у периоду 2015. до 2021. год.*

Година	Планирани буџет (10^6 РСД)	Реализовани буџет (10^6 РСД)	Процењени број становника	Реализовани буџет *per capita* (РСД)
2015.	554	346	9.713	35.622
2016.	473	368	9.581	38.409
2017.	520	399	9.421	42.352
2018.	666	530	9.278	57.124
2019.	577	447	9.149	48.858
2020.	474	400	9.033	44.282
2021.	563	425	Н.д.	Н.д.

Извор: Општинска управа општине Нова Црња и РЗС

Табела 2.3: *Фискални капацитет Општине у периоду 2015-2020. год*

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Укупно остварење фискалних облика изворних прихода у 000 РСД	190.655	209.334	209.750	260.728	271.218	239.582
Број становника (процењен)	9.713	9.581	9.421	9.278	9.149	9.033
Приход по глави становника у 000 РСД	19.629	21.848	22.264	28.102	29.645	26.523

Извор: Одељење за финансије и буџет ОУ Нова Црња и РЗС

Општина Нова Црња спада у ред општина које су минимално финансијски задужене.

Званична Интернет презентација Општине је на адреси: www.novacrnja.rs/sr/

3. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1. Економски развој

3.1.1. Опис тренутне ситуације

Већ дужи низ година општина Нова Црња се налази међу јединицама локалних самоуправа које спадају у трећу групу развијености, што значи да се на њеној територији остварује БДП у распону 60-80% од републичког просека.

Становништво општине Нова Црња је према подацима из 2020. год. претежно ангажовано у прерађивачкој индустрији (19,37%), а значајан удео има и пољопривредна делатност (19,16%), као стална али и додатна делатност. Према заступљености других привредних делатности значајан удео имају трговина на велико и мало и поправка моторних возила (14,71%), образовање (11,07%), државна управа и обавезно социјално осигурање (9,78%), здравствена и социјална заштита (5,33%), као и саобраћај и складиштење (3,78%). Остале делатности су заступљене са појединачним уделом испод 3%.

Табела 3.1: *Упосленост и кретање нето примања у периоду 2016-2020. год.*

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Број запослених	1,514	1,524	2,162	2.185	2.185
Број незапослених	1,658	1,501	1,339	1,188	1.175
Просечна нето зарада (у РСД)	37,675	39,450	43,645	47,640	51.543
Разлика нето зараде у Општини и средњобанатској области (у РСД)	-3,170	-3,649	-3,108	-3,239	-3.720
Разлика нето зараде у Општини и АПВ (у РСД)	-6,971	-6,765	-3,450	-4,325	-5.643
Разлика нето зараде у Општини и РС (у РСД)	-8,422	-8,443	-6,005	-7,279	-8.530

Извор: Агенција за привредне регистре и РЗС

Када се посматра кретање броја привредних друштава и предузетника у периоду 2016-2020. год. Општина је имала њихов смењујући раст и пад. Релативни баланс у нето броју нових предузећа може да укаже на опадање економског развоја Општине, што се у дубљим анализама може повезати и са релативно ригидним пословним окружењем.

Кретање броја привредних субјеката у општини Нова Црња може се представити посредством следеће табеле.

Табела 3.2: *Кретање броја привредних друштава и предузетника у Општини*

Врста	Привредна друштва			Предузетници		
Година/Статус	Активни	Новоосновани	Брисани	Активни	Новоосновани	Брисани
2016.	54	1	1	135	21	27
2017.	55	4	2	133	12	14
2018.	70	2	1	139	23	17
2019.	65	4	9	134	13	19
2020.	68	4	1	135	22	20

Извор: Агенција за привредне регистре и РЗС

Најзначајнијих 10 послодаваца у приватном сектору на територији Општине су: Фабрика уља „Банат“ АД (Нова Црња), Српско Руска трговинска кућа ДОО (Српска Црња), BioStar KD (предузеће за производњу воћа - Војвода Степа), Раца ДОО (предузеће за пољопривредну производњу – Српска Црња), ЗЗ Пласт (земљорадничка задруга - Српска Црња), Перутнина Птуј Топико АД (фарма живина - Српска Црња), Gomex ДОО (малопродајни објекат - Српска Црња), „CVETEX“ ДОО – Испостава Александрово (текстилна индустрија), И.П.Д „Липа“ ДОО (прерада дрвета и производа од дрвета - Српска Црња), П.П. „CAIRNWELL“ (предузеће за трговину зрнастим производима, семњем и храном за животиње - Српска Црња).

- **Пољопривреда**

Када се посматра **пољопривреда**, општина Нова Црња у 2018. год. користи око 22.335 *ha* као оранице и баште, што је око 98,37% од укупно коришћеног пољопривредног земљишта, које даје одличну основу за организацију ратарске пољопривредне производње.

Табела 3.3: *Коришћена пољопривредна површина (само пољопривредна газдинства) у ha*

Нова Црња (година)	Број пољ.. газд.	Коришћено пољ. земљ.	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде и пашњаци
2012.	1.605	22.639	22.211	187	7	123
2018.	1.271	22.335	21.971	166	3	123

Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2012. и Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018.

Општина Нова Црња поседује 2.406,3163 *ha* пољопривредног земљишта у државној својини. Земљорадничке задруге представљају потенцијал за оживљавање пољопривреде, рурални и локални економски развој и омогућавају смањење миграција из сеоских подручја. Удео пољопривредног становништва у Општини је 42,2%.

Пољопривредно земљиште је у својини индивидуалних газдинстава и пољопривредних предузећа, од којих је велики број приватизован. Упркос изузетно тешкој ситуацији у којој се налазе сеоске земљорадничке задруге, које су у стечају, и које у својини имају одређене површине пољопривредног земљишта, исте нису организоване у складу са потребама малих и средњих газдинстава те је неопходно подржати иницијативе за формирање задруга у срединама где не постоје или не функционишу. Према подацима из 2020. год., највећа површина пољопривредног земљишта је под житима, 16.048 *ha*, под индустријским биљем налази се засејано 5.187 *ha*, под крмним биљем 697 *ha*, под шећерном репом 213 *ha*, поврћем, бостаном и јагодама 37 *ha*, махунаркама 7 *ha*, кромпиром 3 *ha*, а 19 *ha* чине остали усеви и угари.

Према подацима РЗС из 2018. год., највећи приноси су од пшенице и кукуруза. Принос од пшенице је 29.449 тона, од чега је 7.173 тона принос од привредних друштава и задруга, а 22.276 тона од породичних газдинстава. Принос од кукуруза је 43.727 тона, од чега је 5.195 тона од привредних друштава и задруга, а 38.532 тоне од породичних газдинстава. Подаци о продаји и откупу изабраних производа пољоприбреде за 2018. гофд у Општини су: пшеница 18.829 т, кукуруз 20.977 т, млеко 1.753 т,јЈабуке 1.962 т.

У општини Нова Црња приметна је недовољна покривеност површина изграђеним системима за наводњавање пољопривредних усева и вишегодишњих засада. Према подацима из 2018. год. наводњава се укупно 157 *ha*, од тога 34 *ha* оранице и баште а 123 *ha* воћњаци.

Земљорадничке задруге представљају потенцијал за оживљавање пољопривреде, рурални и локални економски развој и омогућавају смањење миграција из сеоских подручја. На територији Општине налазе се две регистроване задруге, ЗЗ "Пласт" Српска Црња и ЗЗ „Полет", Александрово. Поред њих, а према подацима из 2020. год. на територији Општине регистровано је укупно 1.641 пољопривредно газдинство. Просечно коришћено пољопривредно земљиште по пољопривредном газдинству је 14,11 *ha*.

Вишегодишњи засади. У општини Нова Црња воћњаци и виногради су симболично заступљени (око 0,1 % укупне површине). Укупна површина под воћњацима је 200 *ha*, од тога на 157 *ha* су плантажни а на 43 *ha* екстензивни воћњаци. Под виноградима је свега 7 *ha*, од тога 1 *ha* чине сорте за вино са географским пореклом, 2 *ha* сорте за јело и остале 4 *ha*. У сектору воћарства, на територији Општине Нова Црња најбројнији су засади под јабуком и то 62 *ha*, затим шљивом 48 *ha*, крушком 27 *ha*, кајсијом 22 *ha*, вишњом 18 *ha*, под лешницима 12 *ha*, орасима 7 *ha*, брескве 1,

купине 1, остало 2 *ha*. На територији општине послује предузеће "БИОСТАР" Војвода Степа, које се бави производњом и извозом воћа.

Поред ратарства као доминатног облика пољопривредне производње, у одређеној мери је заступљено и **сточарство**, али далеко испод потенцијала које Општина има у овој области У оквиру сточарства доминира узгој свиња, затим следи млечно говедарство, а остали облици производње су заступљени у мањој мери. У Општини не постоји кланица која би била заинтересована за подстицање производње меса, док у делу млечног говедарства, присутни су са откупним местима велика привредна друштва од којих највећи удео откупа имају А.Д „Имлек", Београд и Д.О.О. „Дукат", Палић.

Табела 3.4: *Број газдинстава и грла стоке по врстама, у 2018. год.*

Врста	Број грла	Број газдинстава
Музне краве	783	196
Остале краве	2	1
Говеда	2.741	298
Биволи	0	0
Крмаче	702	518
Свиње	8.033	985
Овце	2.275	278
Козе	460	130
Коњи	68	36
Магарци	1	1
Бројлери	112.277	71
Кокошке носиље	9.529	207
Живина	150.118	1.077
Кунићи	74	21
Нојеви	0	0

Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2018.

Трансфер знања и информација. Пољопривредна стручна служба Зрењанин, поред својих редовних активности, преко своје пољопривредне саветодавне службе, коју чине саветодавци из области ратарства и повртарства, сточарства, заштите биља и агроекономије пружају потпуно бесплатно стручне савете и информације о техничко-технолошким, комерцијално-тржишним, организационим и другим аспектима пољопривредне производње. Савети месних заједница организују обуке, предавања и радионице на теме у области пољопривреде за које пољопривредници током године покажу највише интересовања. Предавања се организују у сарадњи са пољопривредном стручном службом Зрењанин и другим институцијама.

- **Туризам**

Туристичком делатношћу у Општини се бави Туристичка организација општине Нова Црња – ТООНЦ. По питању дестинација, на територији Општине постоји неколико алтернативних и мање познатих туристичких дестинација, али ипак довољно специфичне и јединствене локације које својом лепотом и историјом привлаче туристе из разних делова Србије, па чак и суседних земаља.

Од јавних објеката који представљају својеврсну градитељску баштину, могу се издвојити верски објекти. На територији оппштине Нова Црња налази се 8 цркава, које су у делу верскких установа детаљније описани. Такође, поред верских објеката општина Нова Црња може да истакне и следеће културно историјске објекте: Кућа Ђуре Јакшића у Српској Црњи – Спомен музеј, Дворац Нојхаузен - „Каштел“ у Српској Црњи, Споменик Ђури Јакшићу – Српска Црња.

У општини Нова Црња организују се бројне манифестације, као што су: Липарске вечери – Дани Ђуре Јакшића (Српска Црња), Боемски дани (Српска Црња), Дани Војводе Степе (Војвода Степа), Дани духовности – меморијал Владимир Миланков (Српска Црња), Перкелт од петла –на старински начин (Нова Црња), Кифлијада (Александрово), Питијада – од лудаја и јабука (Нова Црња), Дани села у сусрет одсељених Новоцрњана (Нова Црња), Традиционални дочек Деда мраза (Нова Црња), У сусрет жетви под Александровачким храстовима (Александрово), Штрудлијада (Српска Црња), Мото скуп (Српска Црња), Дечије Липарске вечери (Српска Црња), Фестоклагија (Радојево), Сусрет Топчана (Тоба), Фестивал дечијег сценског стваралаштва (Српска Црња), Кишобран за двоје (Српска Црња), Фестивал ратног и патриотског филма (Српска Црња), Шворц фестивал (Радојево). Међутим са изузетком Липарских вечери и Ђуриних боемских дана, остале манифестације немају већи туристички значај.

Путем **манифестационог туризма**, општина Нова Црња може да истакне своју најмаркантнију вредност - родну кућу и музеј великог српског романтичарског сликара и песника Ђуре Јакшића у Српској Црњи. Њему у част, одржавају се Ђурини боемски дани и Липарске вечери, манифестација посвећена културном и уметничком стваралаштву чија традиција је дужа од 50 година. Ова манифестација се налази у календару манифестација и на републичком и на покрајинском нивоу и траје увек између 5 и 7 дана.

За развој **ловног и риболовног туризма**, у општини Нова Црња постоје одређени предуслови, као што су: једна од богатијих и опремљенијих ловишта у Војводини, традиција-препознатљивост појединих ловачких манифестација (пролећни лов срндаћа, летњи лов препелице, грлице, гугутке и голуба гривњаша), рибњаци и канали погодни за риболов, активна ловачка и риболовачка удружења и др. Ипак, постојећи потенцијали нису ни приближно искоришћени у туристичке сврхе.

По питању **сеоског туризма**, Општина такође има одређене претпоставке за његов развој. Пре свега, ту се мисли на могућност комбиновања здраве животне средине,

шаролике домаће гастрономије и богатог културно-историјског и етнографског наслеђа. Међутим, за ово су неопходна велика средства, али и припрема домицилног становништва за промену своје основне делатности.

Када је реч о туризму, незаобилазно питање је и оно у вези сас **смештајним капацитетима**. На територији Општине налазе се само два јавна смештајна објекта и то: Ловачки дом у Новој Црњи са 10 лежаја, као и реновирани Ловачки дом у Војвода Степи са апартманима за укупно 10 особа. Каштел у Српској Црњи је под заштитом државе, те у њему више нису дозвољене угоститељске услуге. Ови податаци довољно говоре о једној озбиљној и свеобухватној туристичкој понуди Општине. Ипак, разматра се могућност прављења спортског еко кампа са бунгаловима, али за сада је то само идеја.

Што се тиче **инфраструктуре** која би могла да се искористи у туристичке сврхе свакако да треба споменути следеће: отворени базен у Српској Црњи, као и отворени и затворени објекти спортске рекреације, међу којима су и тениски терен на шљаци, трим стаза у парку „Менош“ и спортска хала, све лоцирано у Српској Црњи.

3.1.2. Кратак преглед релевантних планских докумената

Као кључни релевантни документи, из којег се могу црпети одређене идеје, сигурно да су:

1. Стратегија одрживог развоја општине Нова Црња 2015-2020, и
2. Анализа имплементације Стратегије одрживог развоја општине Нова Црња 2015-2020.
3. Просторни план општине Нова Црња (из 2011.год.) и Измене и допуне Просторног плана Општине Нова Црња (из 2014.год.).

С друге стране, како је то и Законом регулисано, држећи се начела о усклађености планских докумената, обавезујући је, а свакако и релевантан **План развоја АП Војводине** који је у фази израде у тренутку када се закључио текст овог Плана развоја. Ипак, у евентуалним ревизијама овог Плана, План развоја АП Војводине ће свакако играти кључну улогу.

3.1.3. SWOT анализа – Економски развој

У оквиру Радне групе за економски развој постигнут је консензус по питању тренутне ситуације у области економског развоја Општине, који су представљени посредством следеће табеле.

Табела 3.5: *Матрица SWOT анализе – Економски развој*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ Међународни гранични прелаз (RS-RO) са терминалом***	– Мали број (производних) предузећа***
+ Обрадиво пољопривредно земљиште (25.000 ha, доброг квалитета)***	– Велики број незапослених (2/3 без и са основном школом)***
+ Успостављен цикло центар**	– Скроман општински буџет***
+ Искуство у реализацији ЕУ пројеката**	– Неповољна старосна структура***
+ Опредељене зоне у Просторном плану Општине Нова Црња за ОИЕ **	– Неадекватна водоводна и канализациона мрежа***
+ ИПГ са значајним бројем младих власника**	– Неискоришћеност геотермалних и других ОИЕ***
+ Развијено сточарство (велики број малих фарми свиња, говеда, пилића)**	– Мали капацитет при планирању ЕУ пројеката**
+ Развијен лов и риболов (ловишта, рибњаци)**	– Лоша енергетска ефикасност објеката (кровови, фасаде, столарија,...)**
+ Туристичке манифестације (сеоске славе и друге манифестације)**	– Непостојање адекватне супра- и инфраструктуре за развој туризма**
+ Средња школа (економска, трговачка и гимназија)**	– Стање државног пута*
+ 90% асфалтираних улица и развијена локална путна мрежа**	– Неопремљеност радних зона*
+ Објекти од националног значаја (дворац Нојхаузен, Родна кућа Ђуре Јакшића, Цркве)**	– Неоперативна приватизована предузећа*
+ Развијена инфраструктура (водоводна, електрична, телекомуникациона, гасна)*	
+ Постојање више радних зона *	

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ Прекогранична сарадња – близина ЕУ (Румунија)***	× Депопулација Општине***
✓ Тренд повећања коришћења енергије из обновљивих извора***	× Пад броја привредних друштава и броја предузетника***
✓ Домаћи и страни фондови***	× Миграције младих у веће средине***
✓ Заинтересованост инвеститора за улагања у сектор ОИЕ **	× Уситњеност поседа ИПГ на нивоу државе***
✓ Развој воћарства и повртарства**	× Климатске промене**
✓ Геотермални извори (за пластенике, туризам, за ОИЕ, ...)**	× Мигрантске кризе**
✓ Ниска вредност некретнина*	× Кризе изазване пандемијом**
✓ Развој спортског, ловног и риболовног туризма*	× Политички утицај и политичке промене**
✓ Повећана заитересованост за развој сеоског туризма*	× Глобална економска кретања**
	× Нестимулативна законска регулатива у области изградње*

Напомена:

Симбол „“ означава јачину, односно важност атрибута (*→ мали, ** →средњи, *** → велики).*

На основу претходне табеле, али и података изнетих у аналитичком делу, по питању **економског развоја** као кључни фактори успеха Општине се могу дефинисати:

1. Стварање инфраструктурних и других предуслова за складиштење и прераду ратарских производа,
2. Искоришћавање геотермалних и других ОИЕ , и
3. Смањење незапослености.

3.2. Друштвени развој

3.2.1. Опис тренутне ситуације

- **Образовање**

На територији општине Нова Црња нема самосталних институција **предшколског типа** већ овај систем функционише у оквирима основних школа. У складу са тим у сваком насељеном месту Општине постоје групе формиране за образовање деце на нижем и вишем предшколском нивоу, изузев Тобе у којој је, као огранку основне школе из Нове Црње, организована мешовита група. Укупан број деце обухваћене предшколским образовањем у Општини, школске 2021./22. год. је 92 (са Тобом и Новом Црњом).

У Општини постоји пет **основних школа**, и то: ОШ „Бранко Радичевић“, Александрово; ОШ „Петефи Шандор“, Нова Црња; ОШ „4. Октобар“, Војвода Степа; ОШ „Ђура Јакшић“, Српска Црња; ОШ „Станко Крстин“, Радојево. У ОШ „Петефи Шандор“ настава је поред српског, организована и на мађарском језику. Укупан броје деце у систему основног образовања на територији општине Нова Црња у школској 2014/15. год је био 810, док је у школској 2021/22. тај износио 613.

Средња школа „Ђура Јакшић“ из Српске Црње једина је **средњешколска институција** у Општини. Основана је 1965. год. под називом „Гимназија природно-математичког смера“ из Српске Црње. Данас се у њој врши образовно-васпитна делатност која обухвата више подручја рада и образовних профила, као што су: Економски техничар, Трговац и Општи тип – гимназија. У школској 2014/15. год. наставу је похађало 272 ученика, док је у школској 2021/22. тај број износио 184.

- **Здравствена заштита**

Брига о здрављу становништва општине Нова Црња води се на примарном нивоу у оквиру **Дома здравља** са седиштем у Српској Црњи у чијој надлежности је пет здравствених амбуланти које су распоређене у Радојеву, Војвода Степи, Тоби, Новој Црњи и Александрову. У седишту Дома здравља функционишу Диспанзер за заштиту жена и Дечији диспанзер.

У систему здравствене заштите на територији Општине, када се пореде 2014/2020. година, укупно је било запослено 14/10 лекара, од чега 11/7 лекара опште медицине, 3/0 специјалиста, 0/3 на специјализацији, као и 2/2 стоматолога и 1/2 фармацеута, док је број становника на једног лекара био 703/903. Овај податак сугерише да је ниво здравствене услуге генерално опао, нарочито када се узме у обзир тренд раста просечне старости становништва.

У циљу побољшања здравствене заштите грађана одлуком Скупштине општине Нова Црња у Дому здравља организују се и редовни, бесплатни специјалистички прегледи.

У 2019. год., години пре избијања пандемије изазване висусом Корона (SARS-CoV-2), најчешћи **узроци смрти** у Општини су и даље биле болести система крвотока са 53,25% (смањење у односу на 2012. год. за око 10%!), затим тумори са 20,71%, док су се се на трећем месту нашле болести система за дисање са 7,69% (раст у односу на 2012. год. за око 5%!). У 2020. год. најчешћи узроци смрти у Општини су остале болести система крвотока са 50,32%, затим тумори са 18,06%, на трећем месту су и даље болести система за дисање са 9,68%, а као последица пандемије и узроци класификовани као шифре посебне намене са 7,10%. Однос преминулих 2019./2020. год. је 169/155, што представља пад од 9,03%.

- **Социјална заштита**

За послове социјалне заштите становништва у Општини надлежан је **Центар за социјални рад општине Нова Црња**. Сви ресурси Центра усмерени су на пружање помоћи социјално угроженим појединцима и породицама предузимањем мера у циљу спречавања и отклањања последица таквог стања. Главна делатност Центра је остваривање права грађана у области социјалне и породично-правне заштите, односно обезбеђивање њихове социјалне сигурности. У оквиру Центра функционишу геронтолошка служба и служба за помоћ у кући.

С обзиром на то да Општина спада у групу неразвијених релативно је велики број корисника Центра. Током 2021. год., по различитом основу, забележено је њих чак 1.548, што је око 17% од броја становника.

Како би се подигао капацитет за пружање социјалне заштите крајем 2014. год. у Општини је формирана и **Канцеларија за смањење сиромаштва** у којој се становништву из ове категорије пружа могућност да на путем радне активације обезбеде себи материјална средства и олакшају егзистенцију.

- **Култура и уметност**

Народна библиотека „Ђура Јакшић“ са седиштем у Српској Црњи и Туристичка организација општине Нова Црња су установе у чијим оквирима се одвија највећи број културних догађаја на територији општине Нова Црња.

Народна библиотека „Ђура Јакшић“ основана 1964. год. бави се библиотечком делатношћу и организовањем културних и едукативних програма и манифестација. Поред централне библиотеке у Српској Црњи, она има огранке у Александрову,

Војвода Степи, Новој Црњи и Радојеву. У фонду Библиотеке налази се око 33.000 јединица на српском и мађарском језику. Укупан број корисника Библиотеке је 939. Најзначајнија манифестације коју организује Библиотека јесте књижевна и културна манифестација „Липарске вечери – Дани Ђуре Јакшића“.

Туристичка организација Општине Нова Црњаје установа које је недавно почела са радом са циљем да припреми услове за развој културног туризма Општине. Задужена је за делатности музеја, односно Спомен куће Ђуре Јакшића, галерије, збирки, Дворца Нојхаузен и др.

На територији Општине не постоје самосталне институције типа архива, позоришта, музеја и локалног медија.

Једино позориште, иако **аматерско**, јесте **дечије позориште „3+“** из Српске Црње.

<u>Кулутурне манифестације:</u>

- **„Липарске вечери – Дани Ђуре Јакшића“** - књижевна и културна манифестација са најдужом традицијом. Установљена је још 1962. год. и до данас се редовно одржава. Основно обележје манифестације је додела књижевне награде „Ђура Јакшић“ за најбољу књигу поезије објављену у претходној години на српском језику. Поред књижевног, програм обилује и другим културним садржајима, те се тако организују стручни скупови о Ђури Јакшићу, књижевне вечери, подсећања на значајне завичајне ауторе, позоришне представе, ликовна колоније, изложбе слика и уметничких фотографија, концерти хорске музике, тамбурашких оркестара, културно-уметничких друштава. Одржава се у Српској Црњи. Крајем 2014. год. потписан је споразум о културној сарадњи на организацији ове манифестације који подразумева да ће се за време традиционалног одржавања „Липарских вечери“ у Српској Црњи и у осталим градовима из Србије и Румуније у којима је живео и службовао велики песник приређивати слични садржаји, а све под називом „Венац липарских градова“
- **„Боемски дани“** – манифестација манифестација забавно-туристичког карактера у славу Ђуре Јакшића. Одржава се у Српској Црњи.
- **Дани Војвода Степе** – манифестација научно-историјског карактера коју у Војвода Степи организује „Удружење потомака и поштовалаца учесника рата 1912 – 1918. Међународног је карактера, а учесници долазе из БиХ, Мађарске, Румуније итд.
- **Меморијал Владимир Миланков** - одржава се у оквиру „Дана духовности“ у знак сећања на живот и дело овог књижевника из Српске Црње.

<u>Јавни објекти и градитељска баштина</u>

- **Спомен кућа Ђуре Јакшића –** родна кућа великог песника је депанданс Зрењанинског музеја. Стављена је под заштиту 1956. год. Одлуку о оснивању Спомен-музеја Ђуре Јакшића донела је Скупштина Општине 1957. год. Кућа се

састоји из три целине. Њен стари део чине три просторије, а у једној од њих је оригинална стална поставка која представља живот и рад Ђуре Јакшића са урамљеним репродукцијама. У кухиња и спаваћој соби су етно-изложбене поставке предмета и ручних радова. Другу целину чини новији део куће који има галеријску улогу. Двориште представља трећи део у ком се одржавају културни догађаји.

- **Дом културе у Српској Црњи** – установа великог капацитета у којој се одржава највећи број позоришних представа, концерата, филмских пројекција и осталих културних дешавања.
- **Каштел у Српској Црњи (Дворац Нојхаузен)** - изграђен је1943. год. за потребе официра немачке окупационе војске на Балкану, односно за генерала Нојхаузена. Евидентиран је као културно добро. Од 1981. год. претворен је у мотел, а 2011. год. комплетно је реновиран и такав почео са радом под називом „Каштел Banaterra". С обзиром на то да се ради о објекту који је под заштитом државе, том приликом није претрпео суштинске измене.
- **Биста Ђуре Јакшића** – постављена 1952. год. на тргу испред кафане „Звезда", преко пута његове родне куће, а данас се налази у парку. Бисту је израдио Александар Зарин.
- **Споменик Ђури Јакшићу** – приликом прославе 150 година од рођења овог песника подигнут је на простору испред Дома културе и библиотеке. Израдио га је Александар Зарин и те 1982. „Липарске вечери" трајале су 15 дана.
- **Кућа Констатиновића** – у њој се налазила чувена **кафана „Звезда"** где се од друге половине XIX века па до 60-их година XX века одвијао културни живот Српске Црње.
- **Кућа Момчила Миланков** – значајна је јер је у њој живео и радио књижевник Момчило Миланков који је био и уредник летописа Матице Српске, али и због тога што представља типичан пример панонске куће.
- **Јанушевац** – споменик палим борцима и жртвама фашизма у Александрову.
- **Добровољачка капија** – капија посвећена оснивачима села Александрово. Иницијатор изградње је „Удружење ратних добровољаца Краљ Александар I Карађорђевић" из Александрова.

<u>Верски објекти</u>

<u>Православне цркве:</u> Српска Црња – храм Светог Великомученика Прокопија (1775. год.), Радојево – храм Светог Николаја (1747. год.), Александрово – храм Светог Великомученика Георгија (1932. год.), Војвода Степа – храм Светог Василија Острошког (1937. год.).

<u>Католичке цркве:</u> Нова Црња – црква Свете Аготе (1844. год), Тоба – црква Свете Тројице (1876. год.), Католичка црква у Српској Црњи (1778. год.)

- **Спорт и рекреација**

Због значајног броја регистрованих спортских клубова који се углавном финансирају из буџета локалне самоуправе, у протеклом периоду је формиран Спортски савез општине Нова Црња. Највећи број је фудбалских клубова, следе рукомет, кошарка, шах, тенис и стони тенис. Поред ових „класичних“ спортова функционише и један лесни клуб, као и 5 удружења спортских риболоваца у свим насељеним местима Општине, са изузетким Тобе.

Поред бројних спортских терена распоређених по свим насељеним местима у Српској Црњи постоје још и нова Балон хала и базен за рекреацију.

- **Медији и информисање**

Општина Нова Црња нема адекватно развијен медијски систем. Постоје једна локална кабловкса станица у оквиру месне заједнице Нова Црња и једна радио станица у приватном власништву, односно радио „Pallas“ из Српске Црње.

Главни извор информисања становника Општине, о дешавањима на локалу је званична Интернет презентација Општине www.novacrnja.rs.

- **Невладине организације/Удружења грађана**

На територији општине Нова Црња из године у годину бележи се константан раст броја организација из непрофитног сектора, који је са 30.06.2021. год био 108. Својим ативностима посебно се истичу оне из области екологије, права националних мањина, питања младих, жена итд. Једина фондација која је била активна на територији Општине је 2021. год. брисана из регистра из финансијских и административних разлога.

Многе од ових организација активно учествују у припреми бројних манифестација које се одржавају током читаве године.

У сваком насељеном месту Општине организована су културно-уметничка друштва која негују културно наслеђе сваког насељеног места.

3.2.2. Кратак преглед релевантних планских докумената

Као кључни релевантни документи, из којег се могу црпети одређене идеје, сигурно да су:

1. Стратегија одрживог развоја општине Нова Црња 2015-2020, и
2. Анализа имплементације Стратегије одрживог развоја општине Нова Црња 2015-2020.

С друге стране, како је то и Законом регулисано, држећи се начела о усклађености планских докумената, обавезујући је, а свакако и релевантан **План развоја АП Војводине** који је у фази израде у тренутку када се закључио текст овог Плана развоја. Ипак, у евентуалним ревизијама овог Плана, План развоја АП Војводине ће свакако играти кључну улогу.

3.2.3. SWOT анализа – Друштвени развој

У оквиру Радне групе за друштвени развој постигнут је консензус по питању тренутне ситуације у области друштвеног развоја Општине, који су представљени посредством следеће табеле.

Табела 3.6: *Матрица SWOT анализе – Друштвени развој*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ Традиција Ђура Јакшић (ТООНЦ, Библиотека „Ђура Јакшић“, аматерско дечије позориште „3+“, Спомен кућа „Ђуре Јакшића“ (са галеријом и музејем) ***	– Неповољна образовна и старосна структура становништва ***
+ Мултикултуралност и мултиетничност ***	– Велики број корисника социјалне помоћи ***
+ Културне манифестације (Липарске вечери, Венац липарских градова, дани села,...) ***	– Мали број ученика у школама ***
+ Установе и објекти: Дом здравља и амбуланте у насељеним местима, обданишта, школе, Библиотека, зграда Општине, МЗ у свим насељеним местима, ДВД ***	– Честе промене менаџмента и дела запослених у установама друштвених делатности **
+ Спортско-рекреативни објекти (базен, спортска хала, спотрски терени широм Општине , фискултурне сале и терени у школама) **	– Стање објеката у сфери друштвених делатности (школство, здравство, ...) **
+ Доступност примарне здравствене заштите специјалистима **	– Недовољно активан НВО сектор **
+ Бројна удружења грађана, од којих су најбројнија удружења ловаца, удружења жена, КУД-ови... **	– Ниска примања становништва **
+ Функционисање Центра за социјални рад у оквиру ког функционишу службе за помоћ у кући, геронтолошка служба *	– Нефункционалност канцеларије за младе **
+ ОО Црвеног крста *	– Неадекватно одржавање спортских терена и излетишта *
+ Канцеларија за смањење сиромаштва *	
+ Постојање и активности верских заједница *	
+ Постојање спортског савеза Општине *	

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ Домаћи и страни фондови **	× Систем вредности друштва***
✓ ЕУ интеграције **	× Мала заинтересованост за прекограничну сарадњу у свакодневном животу ***
✓ *Prosperitatea* – програм подршке мађарске владе **	× Централизација на нивоу државе ***
✓ Билатерални програми и амбасаде **	× Низак животни стандард **
✓ Братске општине и градови *	× Депопулација и одумирање села **
✓ Прекогранична сарадња *	× Мали број деце и младих уопште **
	× Економска криза **
	× Кризе изазване пандемијом **
	× Медијска непокривеност **

Напомена:
Симбол „“ означава јачину, односно важност атрибута (*→ мали, ** →средњи, *** → велики).*

На основу претходне табеле, али и података изнетих у аналитичком делу, по питању **друштвеног развоја** као кључни фактори успеха Општине се могу дефинисати:

1. Ублажавање тренда депопулације Општине
2. Неговање традиције Ђуре Јакшића

3.3. Заштита животне средине

3.3.1. Опис тренутне ситуације

У општини Нова Црња евидентирани су следећи извори загађења животне средине, који потичу од антропогених фактора. Сви извори загађења могу се поделити на тачкасте и дифузионе.

Најзначајнији извори загађења ваздуха су: пољопривреда, индустрија, неконтролисано одлагање отпада и саобраћај. Најзначајнији извори загађења воде су: пољопривреда, индустрија, саобраћај, дивље депоније и природни чиниоци тла. Најзначајнији извори загађења земљишта су: дивље депоније, пољопривреда, отпадне воде из индустрије и домаћинстава.
Основни проблеми из области заштите животне средине свакако су: недостатак мониторинга, недостатак стратешких докумената, ниско развијена свест о значају заштите животне средине, непостојање канализационе мреже у насељима, непостојање система управљања отпадом, низак степен пречишћавања отпадних токова у производним погонима индустије итд.

- **Клима и рељеф**

За **климу** овог подручја се обично каже да је умерено-континентална са јасно израженим годишњим добима. Карактеристика климе је недовољна количина падавина, уз то неравномерно распоређених, посебно у периоду вегетације (април-октобар), затим високе температуре у вегетационом периоду и недостатак влаге у земљишту за време вегетације. Просечна вредност средње годишње температуре ваздуха износи 10,9 $°C$. Најизразитији ветар је кошава, који има југоисточни правац и доноси ведро и суво време. Просечна годишња количина излученог воденог талога износи 558 mm.

Рељеф општине има изразито равничарско обележје. Разлика између највише и најниже тачке је свега у 5,5 m, а просечна надморска висина терена је 78 m.

Територија Општине изразито је богата подземним, а сиромашна површинским воденим токовима. Фреатске воде су главни узрочници честих поплава. Насеља општине се снабдевају водом из артешких издани, нарочито из четвртог и петог хоризонта који се налазе на дубинама од 160 до 240 m. Зона храњења артешких вода се налази у планинским подручјима Карпата и Алпа.

Површинске воде чине два значајна канала и неколико мањих бунара и вештачких језера. Најзначајнији канали који се протежу у оквиру општине и рачвају кроз атаре свих насеља су: канал Итебеј-Српска Црња, канал од Старог Бегеја и крак канала

Нови Бечеј-Кикинда. Вештачко језеро у Александрову и Новој Црњи као и неколико мањих тзв. јамура по осталим насељима снабдевају се водом из артерских бунара.

Топографску површину Општине чине земљишта настала распадањем седиментних стена, леса и алувијалних наноса. Према заступљености, највеће површине прекривене су ритском црницом и њеним варијететима (бикарбонатна, карбонатна, смоница и тешка ритска црница). Од осталих, мање заступљених типова земљишта срећу се ливадска карбонатна црница и карбонатни чернозем.

Вегетација у Општини је разноврсна. Доминантне узгајане биљне културе су жита, индустријско биље, воће и поврће. Самониклу биљну вегетацију чине чичак, коприва, зубача, булка, хајдучка трава, троскот, паламида, камилица, ниске траве, коровске биљке и др. Мањи делови шумских површина (470 ha) могу се наћи изван насеља Војвода Степа, Александова и Српске Црње. Од дивљих животиња најзаступљеније су: срне, зечеви, лисице, патке, фазани, јаребице, вране, шакали и др. Сва природна добра општине заштићена су статусом Споменика природе.

- **Природни ресурси и минерална богатства**

Општина Нова Црња обилује обрадивом површином ораница што је и њен најзначајнији природни ресурс. Подземне воде и геотермални извори топле воде представљају све значајнији приподни ресурс.

Термоенергетски ресурси

- нафта - постоје знатне залихе, експлоатише НИС Гаспромнефт
- земни гас - постоје знатне залихе, експлоатише НИС Гаспромнефт,
- гео-термалне воде - постоје, не експлоатишу се. Прве залихе термалне воде налазе се на дубини од 400 m. Друге залихе термалне воде налазе се на дубини од 600 m. Веома је квалитетна из разлога што садржи лековите компоненте јод, бром, литијум, силицијум,…) као и неке органске материје. Температура износи 42 ^{o}C. По својим карактеристикама веома је слична термалној води у бањи Кањижа. Термална вода која се налази на дубини од 1.500 m има температуре од 80 ^{o}C и могла би се користити за загревање објеката (пластеници, стакленици…)

Биоенергетски ресурси

Највећи бионергетски ресурс Општине лежи у биомаси која остаје након производње у ратарству и потом се заорава или пали, или биомаси која се може наменски производити за бионергетику. Биљна производња на територији Општине се одвија на 24.800 ha. Ако јепознато да се на једном хектару површине од биомасе која остаје

може добити енергија еквивалентне нафте 330 до 550 l, у зависности од врсте биомасе, то значи да се од укупне биомасе на површини од 24.800 ha може добити енергија еквивалентне нафте 8.184.000 до 13.640.000 l.

Структура биомасе је погодна за производњу: енергетских брикета, енергетских пелета, биодизела, земног гаса из биогаса добијеног из биомасе, топлотне енергије, електричне енергије, етанола.

Геотермални извори

На подручју Српске Црње регистроване су термоминералне воде на различитим дубинама.

Први хидрогеолошки систем – у статиграфском погледу обухвата седименте горњопонтијске, палудинске и квартарне старости, односно седиментни циклус од површине терена до максимално 1.800 m дубине. Систем је изграђен од глиновитих и песковитих седимената. Капацитет бушотина које каптирају колекторе овог система износи до 20 l/s самоизливањем. Највише температуре воде на глави бушотине регистроване су на бушотини Цр-5 која је износила 75 $°C$. Објективно се из првог хидрогеолошког система може рачунати са максималним излазним температурама од 75-80 $°C$. Овај систем одликује се са веома добрим филтрационим карактеристикама стена, садржи велике резерве воде и располаже најквалитетнијим термоминералним водама са становишта технологије коришћења и еколошких решења, тако да су скоро све хидротермалне бушотине оријентисане на њега.

Други хидрогеолошки систем –лежи непосредно испод првог система и чини његову непосредну подлогу. У стратиграфском погледу обухвата седименте доњопонтијске и панонске старости. На истражном простору дебљина овог седимента износи 800-1000м. Због лоших колекторских особина и скромних резерви овај систем представља хидрогеолошки изолатор и чини хидрауличку баријеру између првог и трећег хидрогеолошког система.

Трећи хидрогеолошки систем – обухвата стене различите по старости, петрогенези и литологији. Према старости систем обухвата стене миоценске, мезозојске и палеосојске старости, према петрогенези стене седиментног, магматског и метаморфног порекла и према литологији стене веома хетерегеног састава. Систем лежи непосредно испод другог хидрогеолошког система и чини његову подлогу. На истражном простору лежи на дубини испод 2.600 и 3.000м. Систем карактерише велика литолошка хетерегеност. Основна и најважнија карактеристика овог система, који обухвата широк спектар геолошких формација, јесте веома висок садржај растворених минералних материја у води, висок салинитет и склоност ка издвајању каменца на зидовима бушотина и површинским инсталацијама

На основу резултата испитивања бушотина, могу се издвојити три хоризонта:

- Из најплићег хоризонта (565-615 m) могу се очекивати издашности од 15-20 l/s по једној бушотини, са излазном температуром од 40-42 $°C$.
- Из средњег водоводног хоризонта (905-937 m) могу се очекивати издашности од 55-65 $°C$.
- Из најдубљег водоносног хоризонта (1.440-1.515 m) могу се очекивати издашности од 70-75 $°C$.

Термоминералне воде и њихово искоришћење на подручју Српске Црње треба да буду основни задатак грађана и власти у општини Нова Црња. Бушењем и активирањем термалног извора стекла би се могућност за бањски туризам који би био идеалан за ово подручје због близине границе, повољног положаја општине и културног наслеђа по којем је наша општина препознатљива. Температура воде из термалног извора спада у ред најквалитетнијих и достиже температуру до 80 $°C$. Ово даје могућност да се из овог извора загревавају домаћинства као и пластеници и стакленици за узгој пољопривредних грана. Такође, квалитет воде је идеалан за бањски туризам и риболов (узгој млађи). Идеално решење за топловодну мрежу је да се креће испод саобраћајница, чиме би својом топлотом отопљавали путеве у зимским периодима и где би нам путеви били чисти и суви током читаве зиме.

Истраживање и производња геотермалне енергије је у Србији искључиво поверено јавном предузећу НИС - Нафтагас, у чијој се својини налазе бушотине и које одређује цене.

Ветропотенцијал

Подручје Општине, на основу Студије Атласа ветрова на територији АП Војводина, се налази у зони повољних ветрова (4,0-5,0 m/s) на висинама преко 50 m изнад тла, а нарочито 100 m изнад тла, што одговара савременим ветроелектранама снага 2-2,5 MW, где је експлоатација енергије ветра економски исплатива. Ружа ветрова, добијена на основу једногодишњих мерења параметара ветра у региону средњег Баната, показује да производња перспективних ветроелектрана у овом региону може обезбедити фактор искоришћења капацитета од преко 30%, што је изнад просечног ветроелектране у Европи.

Соларни ресурси

Соларни ресурс има велики потенцијал из разлога што је сума осунчавања 1.926 сати годишње, а радијација око 1.300 сати годишње. Општина Нова Црња је урадила планска документа и предвидела Просторним планом могућност за улагање у обновљиве изворе енергије на територији општине Нова Црња.

- **Природне и заштићене вредности**

Сва природна добра Општине Нова Црња заштићена су статусом Споменика природе:

- група стабала копривића у Српској Црњи,
- софора у Новој Црњи итд.

- **Водни ресурси**

Површинске воде чине два значајнија канала и неколико мањих бара и вештачких језера. Предратни канал Итебеј-Српска Црња је широк 3 *m* и има просечну дубину од 2 m. Други канал је прокопан од Старог Бегеја и правцем југозапад-североисток се протеже кроз атар Честерега, Банатског Карађорђева и Александрово. За водоснабдевање бивше фабрике шећера у Новој Црњи ископан је крак канала Нови Бечеј-Кикинда, који чини део Канала Дунав-Тиса-Дунав. Његове димензије су веће, ширина му је 12 *m*, а дубина 4 *m*. Он потенцијално може имати пловидбену функцију. На месту некадашње „јамуре“, формирано је вештачко језеро код Александрова. Уређењем, порибљавањем и пошумљавањем околине, језеро је постало значајан рекреациони пунк у општини Нова Црња. Водом се снабдева из артешког бунара, те је њен квалитет адекватан за купање. Друга већа „јамура“ лоцирана је западно од Нове Црње. Њена дубина се креће од 2 до 5 *m*. Контрола квалитета површинских вода се не обавља.

Подземне воде су један од најзначајнијих ресурса Општине. Из подземних аквифера водом за пиће снабдева се локално становништво, напајају се животиње, врши се наводњавање итд. Подземна вода се уједно користи и као вода за пиће и за техничку употребу. Последњих година подземна вода је лошег квалутета са физичко-хемијског становишта док се за задивољавајућу микробиолошку слику брину модерни системи за дезинфекцију. Питање побољшања физичко-хемијских карактеристика подземне воде могуће је решити једино изградњом система за пречишћавање. Квалитет воде је задовољавајући, вода је микробиолошки исправна тј. одговара нормама Правилника о хигијенској исправности воде за пиће, док не задовољава критеријуме у погледу физичко-хемијских карактеристика. Карактеришу је измењене органолептиче особине (појачана боја), висок садржај амонијака, повећана количина оксидабилних органских материја као и оксидабилних неорганских компоненти попут једињења *N* (азота) и *P* (фосфора) што је последица карактеристика тла и интензивне пољопривредне делатности на овом подручју, а у неким местима прекорачена је МДК *As* (арсена). Редовне анализе воде “А” обима врши сваког месеца Завод за јавно здравље у Зрењанину, а периодичне анализе воде “Б” обима поверене су Заводу за јавно здравље Војводине у Новом Саду два пута годишње.

Прикупљање и одвођење **атмосферских вода** врши се природним путем. Сав вишак воде одводи се путем добро израђене каналске мреже.

- **Ваздух**

На подручју Општине мала надморска висина узрокује честа мировања ваздуха. Велике осцилације средњих годишњих температура утичу на интензитет испаравања, влажност ваздуха, облачност и падавине. Простором доминирају ветрови из правца југоистока, а затим са северозапада. До сада није рађен мониторинг квалитета ваздуха.

Око индустријских зона, комуналних површина, фарми, саобраћајница и др., неопходно је формирати заштитне појасеве, као баријере у промету аерозагађивача у односу на околне садржаје.

С обзиром да је ваздух изложен утицају како појединих индустријских објеката, тако и фреквентних саобраћајница које пролазе кроз насеља, дивљих депонија, сточних гробаља и др, предвиђене су следеће мере и планска решења:

- Израда локалног регистра извора загађивања на територији Општине и успостављање мониторинга ваздуха;
- Формирање заштитних појасева око постојећих индустријских зона, комуналних површина, фарми, саобраћајница и др, као баријере у промету аерозагађивача;
- Примена савременог концепта одлагања отпада и сточних лешева;
- Примена заштитних мера ваздуха током истраживања и експлоатације минералних сировина, у складу са Законом о рударству и Законом о геолошким истраживањима.

- **Деградација земљишта**

Узроци настајања загађења (деградације) земљишта на подручју Општине су: изразита пољопривредна делатност становништва, неспостојање канализационе мреже, бројне дивље депоније на површини, киселе кише, одстуство контроле ђубрења земљишта и дозирања пестицида, и др.

Како би се умањила деградација земљишта неопходно је предизети бројне мере, попут: редовне контроле квалитета, контроле ђубрења и дозирања пестицида, санација дивљих депонија.

- **Управљање зеленилом**

Управљање зеленилом на тероторији Општине Нова Црња делом је у надлежности ЈП „Војводина шуме”, а делом ЈКП „8. Август” Српска Црња, стим што ЈП „Војводина шуме” управља искључиво шумама . Еколошке организације на терирорији општине као и волонтерске акције грађана значајно доприносе очувању и обнављању флоре на нашим просторима.

Шуме на територији Општине су током година искрчене. Мањи делови шумских површина (470 ha) могу се наћи изван насеља Војвода Степа, Александова, Радојева и Српске Црње.

Ветрозаштитни појасеви служе за умањење енергије ветра која на површини земљишта увек има негативне ефекте. Ветрозаштитни појас је значајан не само да би штитио саобраћајнице од сметова, већ и за заштиту хумусног слоја земљишта, који ветар разноси и односи са плодних њива, као и због сушних летњих периода, јер ветар суши земљу више него сунце. За модел подручја као што је територија Општине Нова Црња, одабране су најподесније врсте дрвећа за постављање ветрозаштитних појасева, и то: цер, горски брест, горски јавор, лужњак, јасика и млеч.

- **Управљање чврстим отпадом**

Недостатак система за управљање отпадом кључни је фактор контаминације и проблема који настају у свим сферама заштите животне средине. Спречавање настајања отпада, поновна употреба и рециклирање јесу три кључне ставке којима ће се посветити локална самоуправа како би правилно успоставила одрживи систем управљања отпадом.

На територији Општине идентификован је велики број **дивљих депонија**, као и мањих сметлишта, унутар и изван насеља општине. Отпадни материјал који се депонује на оваквим нелегалним одлагалиштима је изузетно разноврстан а његов утицај вишеструко неповољан. Процењено је да је инфективни здравствени ризик по околно становништво алармантан, нарочито за људе који су у непосредном контакту преко контаминиране воде, ваздуха, дима и загађеног тла. Идентификовано је укупно 40 дивљих депонија, која су најчешће на местима уз локалне путеве и канале. Од укупно 40, у сваком насељу налази се званична депонија на којима је комунално предузеће годинама одлагало отпад као и грађани самоиницијативно. Свих 6 званичних депонија не испуњавају ни један од критеријума за безбедно одлагање отпада нити поседују заштитну ограду. Укупна приближна површина дивљих депонија износи 11 ha, од чега званичне депоније заузимају 6,5 ha. Приближна укупна запремина одложеног отпада је 16.020 m^3. Санација дивљих сметлишта безуспешно се обавља већ читав низ година, јер се саниране површине убрзо враћају у пређашње стање.

- **Рециклажа**

Рециклажа отпада у Општини налази се на занемарљивом нивоу. Тренутно је сведена само на ниво примитивног секундарног сакупљања вредних сировина од стране социјално угрожених грађана који потпом ту сировину препродају накупцима. Читав процес је неуређен, примитиван и не остварује помаке. За предстојећи период, ЈКП "8. Август" планира покретање примарне и организоване секундарне рециклаже, сакупљање и сортирање сировина по насељима и сабирање у главном рециклажном центру Општине.

Управљање опасним отпадом пореклом из пољопривреде има приоритетни значај за очување здраве средине у Општини. Досадашњи проблеми настали због неконтролисаног бацања амбалаже од пестицида и отрова, биће превазиђени успостављањем система управљања отпадом.

Зоохијигенска служба у надлежности је ЈКП „8. Август" Српска Црња, у оквиру које се обавља: хватање паса луталица, сакупљање, збрињавање и даља испорука животињских лешева и конфиската. У оквиру службе основан је азил за привремени смештај паса луталица, постоји хладњача за привремено лагеровање животињских лешева и конфиската и неопходна механизација за транспорт и паковање.

Трансфер станица у Новој Црњи биће место на које се отпад испоручује ради раздвајања или претовара пре транспорта до другог места третмана или одлагања. Претоварне станице су локације где се отпад из локалних возила за сакупљање привремено складишти и потом претовара у већа возила која га потом транспортују на најближу санитарну депонију (у Кикинди). Основни мотив оснивања трансфер станица јесте економичнији и рационалнији превоз отпада.

3.3.2. Кратак преглед релевантних планских докумената

Као кључни релевантни документи, из којег се могу црпети одређене идеје, сигурно да су:

1. Стратегија одрживог развоја општине Нова Црња 2015-2020, и
2. Анализа имплементације Стратегије одрживог развоја општине Нова Црња 2015-2020.
3. Просторни план општине Нова Црња (из 2011.год.) и Измене и допуне Просторног плана Општине Нова Црња (из 2014.год.).

С друге стране, како је то и Законом регулисано, држећи се начела о усклађености планских докумената, обавезујући је, а свакако и релевантан **План развоја АП**

Војводине који је у фази израде у тренутку када се закључио текст овог Плана развоја. Ипак, у евентуалним ревизијама овог Плана, План развоја АП Војводине ће свакако играти кључну улогу.

3.3.3. SWOT анализа – Заштита животне средине

У оквиру Радне групе за заштиту животне средине постигнут је консензус по питању тренутне ситуације у области заштиту животне средине у Општини, који су представљени посредством следеће табеле.

Табела 3.7: *Матрица SWOT анализе – Заштита животне средине*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ Постојање ресурса у сфери ОИЕ (геотермални извори, соларна енергија, биомаса,...) **	– Загађеност пољопривредног земљишта (минерална ђубрива, пестициди, сточни отпад, ...) ***
+ Обрадиво пољопривредно земљиште **	– Неадекватно управљање свим врстама отпада ***
+ Значајни капацитети изворишта водоснабдевања **	– Неразвијена свест о значају ЗЖС ***
+ Извориште чисте пијаће воде у Радојеву **	– Изразито низак % пошумљености ***
+ Добро развијена каналска мрежа **	– Неадекватно коришћење буџета Фонда за ЗЖС ***
+ Буџетска линија – Фонд за заштиту животне средине **	– Непостојање канализационе мреже (проблемими са септичким јамама и висином подземних вода) ***
+ Развијена ловишта **	– Слаба зоо хигијена ***
+ ЈКП „8. август“,Српска Црња **	– Лош квалитет пијаће воде у водоводној мрежи **
+ НВО у области ЗЖС *	– Непостојање сточног гробља **
+ ДТД – Кикиндски канал *	– Велики број дивљих депонија **
	– Стање каналске мреже **
	– Непостојање и лоше стање постојећих ветрозаштитиних појасева (путеви ван насеља, око насеља, око привредних и других објеката) **
	– Непостојање мониторинга (ваздуха, воде, земљишта) **
	– Слаб и недовољно активан НВО сектор**

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ ЕУ интеграције – законодавство ***	× Неконтролисана примена агротехничких и заштитиних мера ***
✓ Домаћи и страни фондови ***	× Фабрике загађивачи *
✓ Постојеће домаће законодавство **	× Елементарне непогоде **
✓ Велики еколошки потенцијали Општине **	× Недоречена законска регулатива у домену коришћења ОИЕ **
✓ Развој еко-привреде **	× Најезда инсеката и глодара *
✓ Тренд пошумљавања и подизања ветрозаштитних појасева **	× Неадекватно третирање алергених биљака*
✓ Тренд Рециклаже пет амбалаже, организовано прикупљање картона, стакла **	× Неконтролисана примена агротехничких и заштитиних мера ***
✓ Тренд инвестирања у ОИЕ **	
✓ Опредељена локација за трансфер станицу за комунални отпад *	

Напомена:
Симбол „“ означава јачину, односно важност атрибута (*→ мали, ** →средњи, *** → велики).*

На основу претходне табеле, по питању **заштите животне средине** као кључни фактори успеха Општине се могу дефинисати:

1. Успостављање система за управљање отпадом,
2. Подизање квалитета ваздуха, воде и земљишта, и
3. Промена понашања становништва у односу према животној средини.

3.4. Развој инфраструктуре

На овом месту је само укратко дат опис постојећег стања инфраструктуре у ширем смислу, са идентификацијом њених недостајућих или неадекватних елемената идентификованих у претходна три приоритета (Економски развој, друштвени развој и заштита животне средине). Развој инфраструктуре је хоризонтални приоритет који је узет у обзир у сваком од претходна три.

3.4.1. Опис тренутне ситуације

- **Путна мрежа**

Положај општине Нова Црња је периферни у односу на најважније државне центре и саобраћајне коридоре, а то ублажава чињеница да је погранична општина. Наиме, гранични прелаз у Српској Црњи, преко кога се одвија друмски саобраћај, представља једну од основних веза наше земље са суседном Румунијом, чему се мора придати посебан значај за развој овог подручја. У општини Нова Црња постоји само путни саобраћаја различитих хијерархијских нивоа. Стратешко опредељење општине Нова Црња је афирмација постојећих и утврђивање нових веза са околним општинама и регионима успостављањем - доградњом нових општинских путних сегмената који би представљали важне сегменте саобраћајне матрице овог дела Војводине. Реализација овог стратешког опредељења би била кроз изградњу/ реконструкцију општинских путева.

У општини Нова Црња постоји само **путни саобраћај** различитих хијерархијских нивоа. Укупна дужина путева у Општини износи 62,63 *km*, од чега на државне путеве првог реда отпада 18,95 *km*, на државне путеве другог реда 18,63 *km*, а на општинске путеве 25,05 *km*. (интерни подаци).

На територији Општине нема железничког, воденог нити ваздушног саобраћаја.

- **Електронска комуникациона инфраструктура**

Стање функционисања фиксне телефоније је задовољавајуће и у сталном је успону. Кабловски дистрибуциони систем постоји у насељима Српска Црња и Нова Црња, а планира се изградња и у осталим насељима општине. Мобилна телефонија функционише преко провајдера Телеком, Теленор и А1 Србија. Изграђени су антенски системи и базне станице мобилне телефоније на појединим локацијама, а по плановима развоја надлежних предузећа планира се изградња истих и

преосталим насељима, што ће омогућити рад овог система електронских комуникација на целом подручју Општине.

Развој електронско комуникационог система је условљен наставком изградње оптичког преносног кабла, уградњом дигиталних телефонских централа у свим насељима општине.

Данас, у већем делу општине је спроведен оптички интернет и представља најстабилнију и најбржу интернет везу, док је други најзаступљенији систем АДСЛ.

- **Електрификација**

Дистрибуцију електричне енергије на територији Општине обавља Електродистрибуција Зрењанин.

На подручју Општине налази се трафостаница ТС 110/20 kV „Нова Црња“, чија је инсталисана снага 20 MVA. Ова трафостаница има улогу напајања следећих насељених места: Српска Црња, Нова Црња, Радојево, Војвода Степа, Хетин, Александрово и Банатско Карађорђево. У кругу ове трафостанице постоји енергетски трансформатор са трансформацијом 20/35 kV, снаге 8 MVA.

На простору Општине постоји изграђена преносна и дистрибутивна мрежа, коју је потребно ревитализовати и обезбедити нове капацитете. Постојећу нисконапонску мрежу у свим насељима на простору општине Нова Црња, потребно је у потпуности реконструисати.

Електричну енергију у наредном периоду потребно је обазбедити делом и из обновљивих извора. Напајање електричном енергијом садржаја ван насеља може се обезбедити и из сопствених извора (агрегати, обновљиви извори енергије).

- **Топлификација и гасификација**

На територији Општине не постоји топловодна мрежа.

Гасовод. Дистрибутер природног гаса је ЈП „Србијагас“ Нови Сад, РЈ Кикинда. Укупан број прикључака је према доступним подацима из 2021. год. **3.034.**

Постојећи капацитети и изграђеност гасоводне инфраструктуре на подручју обухвата Општине, углавном задовољавају садашње потребе потрошача.

На територији општине Нова Црња не планира се изградња **нафтовода**.

- **Водоснабдевање**

У општини Нова Црња сва насеља имају водовод. Снабдевање водом врши се захватањем подземних вода из основног водоносног комплекса. Захватни објекти су бушени вертикални бунари којих активних на изворištима јавног водоснабдевања има 21 и 3 на локацијама микро водоводних заједница. У свим бунарима се налазе потапајуће пумпе капацитета 10-15 l/s. Резервоари за воду израђени су од челика. У Српској Црњи постоји водоторањ капацитета 200 m^3, а у осталим насељима постоје хидрофорска постројења са челичним резервоарима капацитета од 5-10 m^3.

Према подацима надлежног комуналног предузећа – ЈКП „8. август“, Српска Црња, у општини Нова Црња је 3.886 домаћинстава прикључено на водоводну мрежу, што представља 100 %. Укупна дужина водоводних цеви (примарна и секундарна мрежа) је 173 km. Укупна дужина водоводних азбестних цеви на територији општине је 60 km. Потрошња воде у домаћинствима је 250.000,00 m^3/год., а у правним лицима 94.131,00 m^3/год. Према подацима завода а статистику, укупна количина захваћене воде у општини Нова Црња је 459.000 m^3.

Обезбеђивање квалитетније воде за водоснабдевање знатно би поправило квалитет живота становништва у општини Нова Црња. Лош квалитет воде негативно утиче на пословну климу у Општини јер се потенцијални инвеститори теже одлучују на улагања у општине где не постоји квалитетна инфраструктура а водоснабдевање је основни проблем који треба решити пре отварања неке фабрике, установе, погона и сл.

- **Канализација и отпадне воде**

У општини Нова Црња ниједно насеље нема урађену канализациону мрежу, већ се отпадне воде испуштају у индивидуалне септичке јаме. Према подацима Републичког завода за статистику, укупна количина испуштених отпадних вода у Општини је 321.000 m^3.

Површинске воде изложене су деградацији, упуштањем отпадних индустријских и насељских вода, те је потребно решавати питање одвођења отпадних вода. На простору_општине Нова Црња планирана је изградња сепарационих канализационих система, којима би се посебно одводиле фекалне отпадне воде, а посебно атмосферске отпадне воде.

3.5. Интегрална анализа

Након спроведених анализа по приоритетним областима, а које утичу на одрживи развој општине Нова Црња, извршена је интеграција и агрегација идентификованих фактора, на основу којих се дошло до консензуса око кључних фактора и стратешких усмерења развоја. На овај начин, добијена је основа за правилно одређивање стратешких усмерења развоја Општине, односно за касније дефинисање приоритетних циљева развоја у планском периоду 2022-2030. године.

Сви резултати добијени у овом аналитичком делу, требају бити узети у обзир приликом при изради других планских докумената Општине.

У наставку је приказана Интегрална матрица SWOT анализе у коју су унешени фактори развоја препознати у секторским анализама, као и фактори формулисани на начин да представљају интеграцију или агрегацију појединачних фактора из секторских анализа.

Табела 3.8: *Матрица SWOT анализе – Интегрална матрица*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ Међународни гранични прелаз (SRB-RO) са терминалом ***	– Мали број предузећа ***
+ Обрадиво пољопривредно земљиште (25.000 ha, доброг квалитета) ***	– Велика незапосленост (2/3 без и са основном школом) ***
+ Традиција Ђура Јакшић (ТООНЦ, Библиотека „Ђура Јакшић“, Спомен кућа „Ђуре Јакшића“ (са галеријом и музејем) ***	– Неповољна демографска слика ***
+ Културне и друге манифестације (Липарске вечери, Венац липарских градова, дани села,...) ***	– Неискоришћеност геотермалних и других ОИЕ ***
+ Установе и објекти: Дом здравља и амбуланте у насељеним местима, обданишта, школе, Библиотека, зграда Општине, МЗ у свим насељеним местима, ДВД**	– Загађеност пољопривредног земљишта (минерална ђубрива, пестициди, сточни отпад, ...)***
+ Изворишта водоснабдевања **	– Неразвијена свест о значају ЗЖС у свим сегментима друштва у Општини ***
+ ИПГ са значајним бројем младих власника (ратарство и сточарство) **	– Неадекватно управљање свим врстама отпада ***
+ Развијен лов и риболов (ловишта, рибњаци) **	– Скроман општински буџет ***
+ Мултикултуралност, мултиетничност и мултиконфесионалност **	– Мали капацитет при планирању ЕУ пројеката **
+ Развијена инфраструктурна мрежа (путна, водовод, канали, електрична, телекомуникациона, гасна, Интернет) **	– Непостојање канализационе мреже (проблемими са септичким јамама и висином подземних вода) **
+ Спортско-рекреативни објекти (базен, спорт. хала, спорт. терени у Општини, фиск. сале и терени у школама)**	– Стање регионалног пута **

+ Бројна удружења грађана (НВО у сфери ЗЖС, КУД-ови)*	– Неадекватна водоводна и канализациона мрежа **
+ Буџетска линија – Фонд за заштиту животне средине **	– Непостојање адекватне супра- и инфраструктуре за развој туризма**
+ ЈКП „8. август“, Српска Црња **	– Непостојање и лоше стање постојећих ветрозаштитиних појасева **
+ Опредељене радне зоне *	– Низак % пошумљености **
+ Канцеларија за смањење сиромаштва *	– Лош квалитет пијаће воде у водоводној мрежи **
	– Неопремљеност радних зона **
	– Ниска примања становништва у односу на републички просек **
	– Неадекватно одржавање спортских терена и излетишта *
	– Лоша енергетска ефикасност објеката (кровови, фасаде, столарија,...) *
	– Неоперативна приватизована предузећа *

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ Прекогранична сарадња – близина ЕУ (Румунија) ***	× Изразито неповољни демографски показатељи ***
✓ Постојање ресурса у сфери ОИЕ (геотермални извори, соларна енергија, биомаса, ветропотенцијал) ***	× Пад броја привредних друштава и броја предузетника ***
✓ Домаћи и страни фондови ***	× Неконтролисана примена агротехничких и заштитиних мера***
✓ ЕУ интеграције – законодавство**	× Систем вредности друштва ***
✓ Постојеће домаће законодавство (у сфери ЗЖС) **	× Централизација на нивоу државе ***
✓ Развој еко-привреде и еко свести уопште **	× Пандемије и њихове последице ***
✓ Стране амбасаде **	× Елементарне непогоде (суше, поплаве, ...) **
✓ Ниска вредност некретнина **	× Глобална економска кретања**
✓ Тренд побољшања услова живота *	× Недоречена законска регулатива у домену коришћења ОИЕ **
✓ Братске општине и градови*	× Најезда инсеката и глодара**
	× Нестимулативна законска регулатива у области изградње *
	× Медијска непокривеност *

Напомена:
Симбол „“ означава јачину, односно важност атрибута (*→ мали, ** →средњи, *** → велики).*

Из претходне табеле се као кључне одреднице у дефинисању стратешких параметара развоја општине Нова Црња јасно издвајају:

СНАГЕ:

1. Међународни гранични прелаз (SRB-RO) са терминалом ***
2. Обрадиво пољопривредно земљиште (25.000 *ha*, доброг квалитета) ***
3. Традиција Ђура Јакшић (ТООНЦ, Библиотека „Ђура Јакшић“, Спомен кућа „Ђуре Јакшића“ (са галеријом и музејем.) ***

СЛАБОСТИ:

1. Мали број предузећа ***
2. Велика незапосленост (2/3 без и са основном школом) ***
3. Неповољна демографска слика ***

ШАНСЕ:

1. Домаћи и страни фондови ***
2. Прекогранична сарадња – близина ЕУ (Румунија) ***
3. Постојање ресурса у сфери ОИЕ (геотермални извори, соларна енергија, биомаса, ветропотенцијал) ***

ПРЕТЊЕ:

1. Изразито неповољни демографски показатељи ***
2. Пад броја привредних друштава и броја предузетника ***
3. Неконтролисана примена агротехничких и заштитиних мера***

Као **кључни фактори успеха**, односно просперитета општине Нова Црња идентификовани из претходно спроведених анализа су:

1. Заустављање негативних демографских трендова,
2. Даљи развој пољопривредне производње са акцентирањем прераде и складиштења пољопривредних производа, и
3. Смањење незапослености.

4. ВИЗИЈА РАЗВОЈА

Из свега претходно наведеног уочљиво је да општина Нова Црња поседује релативно ограничене потенцијале за сопствени одрживи развој. Поред пољопривредног земљишта и међународног граничног прелаза са терминалом у Српској Црњи, релативно значајни развојни потенцијали леже и у сфери обновљивих извора енергије, као што су: геотермални извори, соларна енергија, биомаса и ветропотенцијал. Такође, неговање лика и дела Ђуре Јакшића може бити значајан чинилац у развоју културне понуде Општине.

Јасна идентификација европских интеграција и међународне сарадње као развојних шанси Општине, заједно са другим факторима може позитивно утицати на изузетно забрињавајуће демографске показатеље, а спровођење одређених мера у сфери економије би требало да побољша стање запослености.

Узимајући све претходно наведено у обзир, дефинисана је ВИЗИЈА развоја општине Нова Црња до 2030. год.:

Општина Нова Црња је социјално одговорна и еколошки освешћена општина која интензивном пољопривредном производњом, ефикасним искоришћавањем обновљивих извора енергије и неговањем својих културних и мултиетничких вредности доприноси бољем стандарду и животу својих грађана.

5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

У недостатку важећег **Плана развоја АП Војводине**, који је још увек у фази израде, а на основу детаљних анализа спроведнених у претходном делу, дефинисани су приоритетни циљеви развоја општине Нова Црња до 2030. год.

5.1 Приоритетни циљ развоја 1: Ефикасније коришћење природних ресурса

За већину руралних општина на територији АП Војводине, веома вредан природни ресурс је обрадиво пољопривредно земљиште. Величина коришћеног пољопривредног земљишта од 22.335 *ha*, број људи директно ангажованих у пољопривреди од 19,16% (док се укупно преко 50% становништва бави неким обликом пољопривредне делатности), каналска мрежа и други инфраструкурни објекти, говори у прилог томе да је пољопривреда засигурно један од развојних потенцијала Општине. Ако се свему овоме додају и подаци из бројних домаћих и страних анализа, у којима се предвиђа да ће у скоријој будућности бити несташица воде за пиће и хране, само потврђује оправданост овог циља.

Оно на чему свакако треба радити у наредном планском периоду је, пре свега, повећање приноса основних ратарских култура (пшеница, кукуруз и сунцокрет), и то ефикаснијом применом агротехничких мера. Затим, пажњу треба усмерити и на проширење складишног простора за одлагање ратарских производа, изградњу хладњача за чување воћа и поврћа, производња органске хране, удруживање пољопривредних газдинстава у својеврсне кластере и изградњу погона за прераду хране.

Други веома значајан природни ресурс за Општину, а који је за разлику од пољопривредног земљишта скоро у потпуности неискоришћен, је широка група обновљивих извора енергије. На територији Општине постоје неискоришћени геотермални извори, који осим топлоте, имају и минерални састав који се може искористити у лековите сврхе. Затим, на територији Општине дувају повољни ветрови, а и осунчаност током године је таква да се и ови извори могу комерцијално искористити. Управо због доминантно ратарске пољопривреде и жетвени остаци из ње се могу даље искористити као ОИЕ.

У немогућности да се постави прецизан сет индикатора којима ће се измерити и пратити остваривање постављеног циља **Ефикасније коришћење природних ресурса**, а у настојањима да се што сврсисходније опишу жељена кретања и могућност вредновања истих, селектован је сет индикатора приказан у наредној

табели. За постизање овог циља у следећем поглављу су описане мере чијом реализацијом би реално требало да се направи позитиван помак у селектованим индикаторима, односно у остваривању приоритетног циља. Из следеће табеле је очигледно да ће се мере фокусирати на приносе у најзначајнијим ратарским културама и складишном простору за исте, као и оснаживању пољопривредних газдинстава, што се тиче пољопривреде, док ће се у делу природних ресурса који се тичу обновљивих извора енергије пажња усмерити на искоришћавање потенцијала за производњу електричне енергије који се крију у њима.

Табела 5.1: *Опис индикатора за приоритетни циљ развоја 1*

Приоритетни циљ развоја #1	Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност (2030. год)	Извор провере
Ефикасније коришћење природних ресурса	Принос пшенице/кукуруза/ сунцокрета	6/6,5/3,2 тона/хектару (2021.)	+20%	РПК Зрењанин
	Складишни простор (подна складишта, силоси, хладњаче, амбари,...)	Н.д (2021.)	+20%	Општина Нова Црња – одељење за привреду и локално економски развој
	Годишња радна јединица/Економска величина газдинства у мил. ЕУР	897/23 (2018.)	1.000/30	РЗС
	Пољопривредно земљиште које се наводњава	157 *ha* (2018. год.)	400	РЗС
	Инсталирани капацитети за производњу електричне енергије из ОИЕ	0 MW	Мин. 30 MW	Инвеститори у ОИЕ
	Број инвеститора у области коришћења ОИЕ	0	4	Сл. лист општине Нова Црња

5.2 Приоритетни циљ развоја 2: Подизање стандарда и квалитета живота грађана

Док је са једне стране животни стандард могуће објективно вредноватни универзалним и опште прихватљивим индикаторима, у случају квалитета живота, као ширег појма, морају се укључути и субјективни фактори, који се одражавају на перцепцију појединца о сопственим циљевима, очекивањима и интересовањима. Међутим, ту се долази до проблема са објективношћу инструмената и самог мерења посматраних фактора. У последње време, на благостање појединца, односно неке заједнице, све значајнију улогу у његовом „мерењу“ имају и показатељи у вези са животном средином.

Развијеност сектора МСПП увелико говори о економској активности на посматраној територијалној јединици. С једне стране он је у директној вези са запошљавањем, односно смањењем незапослености, док је са друге стране у вези са личним примањима. Према последњим доступним подацима за 2020. год., у Општини је број активних привредних друштава/предузетника био 68/135, што је 7,53/14,95 на 1.000 становника, што је далеко испод просека на нивоу АП Војводине 17,26/35,98, а нарочито на нивоу Републике 18,96/39,86. Оснаживањем сектора МСПП директно ће се утицати и на број незапослених, који је према подацима за 2020. год. износио 130, на 1.000 становника, док је на нивоу Републике 71, а на нивоу АП Војводине чак 54. Исто тако реално је за очекивати да ће се побољшањем стања у сектору МСПП смањити разлика по питању разлика нето зарада са нивоом Републике, која је у 2020. год. износила -8.530 РСД.

Побољшање инфраструктуре у Општини ће и даље ићи у два правца, адекватног одржавања постојеће комуналне инфраструктуре, као и изградњом нове. Општина је оснивач ЈКП 8. Август Српска Црња којем су поверени послови комуналне инфраструктуре и наменска средства ће бити основни индикатор за праћење и вредновање кретања стања у овој области, са бројним пратећим индикаторима, као што су број прикључака на водоводну мрежу, дужина канализационе мреже, дужина и стање изграђених путева у општинској надлежности и др. Према податку за 2021. год, трансферисан средства од стране Општине за ово ЈКП су износила оквирно 40 мил. РСД.

Стање у друштвеним делатностима ће се вредновати посредством наменских буџетских средства за друштвене делатности, у збиру, са посебним освртом на делатност културе, која је издвојена као делатност од посебног значаја за Општину. Према подацима за 2021. год, наменска буџетска средства за друштвене делатности су оквирно износила 83 мил. РСД, од чега је за културу било намењено оквирно 20 мил. РСД.

Стање животне средине је последњих година оправдано заузело високо место у вредновању квалитета живота. У недостатку развијених механизама за праћење

стања у овој области у Општини, управо успостављању адекватних инструмената праћења квалитета ваздуха, воде и земљишта ће се посветити посебна пажња. Тек када ови инструменти буду развијени, моћи ће се директнијим мерама плански утицати на евентуално поправљање стања у овој области.

Збирне ефекте позитивног кретања у селектовним индикаторима у овој области, најобјективније је могуће приказати поправљањем општег индикатора Очекивано трајање живота живорођене деце. Његова вредност за децу рођену 2018-2020. год. је за Општину био 68,2 год. за мушку и 76,1 год. за женску децу. Овај податак сам за себе не говори много, али у поређењу са претходним податком за период 2017-2019. када је био 68,0 год. за мушку и 75,8 год. за женску децу стиче се много озбиљнија слика о укупном благостању на територији Општине.

Свесни мањкавости у избору показатеља/индикатора којима ће се измерити и пратити остваривање постављеног циља **Подизање стандарда и квалитета живота грађана**, а вођени настојањем да се њиховим одређивањем прикаже што шира, објективнија и упоредивија слика физичке, социјалне и бихејвиоралне компоненте благостања, селектован је сет индикатора приказан у наредној табели. За постизање овог циља у следећем поглављу су описане мере чијом реализацијом би реално требало да се направи позитиван помак у селектованим индикаторима. Из следеће табеле је очигледно да ће се мере фокусирати на лична примања, оснаживање сектора МСПП, унапређењу комуналне инфраструктуре, оснаживању друштвеног сектора, а пре свега делатности културе и образовања, као и оних у вези са праћењем стања у области заштите животне средине.

Табела 5.2: *Опис индикатора за приоритетни циљ развоја 2*

Приоритетни циљ развоја #2	Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност (2030. год)	Извор провере
Подизање стандарда и квалитета живота грађана	Број активних привредних друштава/предузетника	68/135 (2020.)	75/150	АПР
	Разлика нето зараде Општина - Република	- 8.530 РСД (2020.)	- 6.000 РСД	АПР
	Незапослени на 1.000 становника	130 (2020.)	80	РЗС
	Трансферисана средства ЈКП 8. август, Српска Црња	40 мил. РСД	+15%	Извештај о раду
	Наменска буџетска средства за друштвене делатности/култура	83/20 РСД	+20%	Сл. лист општине Нова Црња
	Број механизама за праћење стања животне средине	0	3	Сл. лист општине Нова Црња
	Очекивано трајање живота (деца рођена 2018-2020.)	68,2 – мушка 76,1 - женска	71,1 – мушка 79,1 - женска	РЗС

5.3 Приоритетни циљ развоја 3: Ублажавање тренда депопулације Општине

Као и на нивоу Републике, и на нивоу Општине се бележи интензиван депопулациони тренд. Док је тај тренд на нивоу Републике, поређењем 2014/2020. год. био 7.131.787/6.899.126, (пад броја становника од 3,26%), на нивоу АП Војводине 1.901.935/1.840.852 (пад од 3,21%), на нивоу Општине он је 9.836/9.033 (пад од чак 8,16%). У ствари, депопулација Општине се бележи још од пописа из 1961. год, када је на територији општине живело 21.580 становника, у односу на 1953. год. када их је живело 23.382, што је био и историјски максимум. Ова неповољна кретања су до 1991. год. била углавном узрокована економским разлозима, којима су се касније прикључили и безбедносни мотиви, након увођења ратног стања и каснијих друштвених дешавања, али и појава, међу којима су свакако најзначајнији старење становништва и смањење природног прираштаја. Док је просечна старост становника за 2014/2020. год. на нивоу Републике 42,57/43,42, на нивоу АП Војводине је 42,19/43,09, дотле је на нивоу Општине 43,10/43,44. Слични односи у поређењу са вишим нивоима територијалне организованости су по питању природног прираштаја, који је за 2014/2020, год. (на 1000 становника) на нивоу Републике -4,9/-8,0 , на нивоу АП Војводине -5,1/-7,5 , док је на нивоу Општине -6,9/-7,6. Сви наведени показатељи указују на озбиљне баријере у одрживом развоју Општине и очиглено је да се они морају третирати на адекватан начин.

Решавање проблема депопулације и економске девастираности у малим пограничним општинама у великој мери превазилази економске потенцијале самих локалних самоуправа. Ипак, негативне демографске показатеље треба ублажити у овом планском периоду, градећи реалну основу за његово заустављање и евентуално превођење у позитивне, а што ће свакако бити условљено и ширим друштвеним, па и глобалним кретањима. Из тог разлога је као приоритетни циљ Општине постављен **Ублажавање тренда депопулације Општине,** чијим постизањем ће се допринети обезбеђивању физичког и егзистенцијалног опстанка локалне заједнице. За постизање овог циља у следећем поглављу су описане мере чијом реализацијом би реално требало да се направи позитиван помак у индикаторима посредством којих ће се пратити остваривање овако постављеног циља. Из следеће табеле је очигледно да ће се мере фокусирати на младе и фертилне брачне парове, затим на задржавање млађих грађана, али и на привлачењу младих и образованих људи који ће Општину препознати као добро и перспективно место за живот.

Табела 5.3: *Опис индикатора за приоритетни циљ развоја 3*

Приоритетни циљ развоја #3	Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност (2030. год)	Извор провере
Ублажавање тренда депопулације Општине	Број становника	9.033 (2020.)	8.700	РЗС
	Просечна старост	43,44 (2020)	43,24	РЗС
	Природни прираштај (на 1000 становника)	-7,6 (2020.)	-6,9	РЗС
	Наменска средства за младе брачне парове	3.000.000 РСД (2021.)	+50%	Буџет Општине
	Механизам за задржавање и привлачење младих и образованих људи	3 (2021.)	6	Буџет Општине

6. ПРЕГЛЕД И ОПИС МЕРА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА РАЗВОЈА

6.1. Преглед мера за остваривање приоритетних циљева развоја

Табела 6.1: *Преглед мера за приоритетне циљеве развоја*

Приоритетни циљеви	Мере
Приоритетни циљ 1. **Ефикасније коришћење природних ресурса**	Мера 1.1. **Ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта**
	Мера 1.2 . **Оснаживање пољопривредних газдинстава**
	Мера 1.3. **Привлачење инвеститора у области искоришћавања ОИЕ**
Приоритетни циљ 2. **Подизање стандарда и квалитета живота грађана**	Мера 2.1 **Јачање сектора МСПП**
	Мера 2.2 **Изградња нове и одржавање постојеће инфраструктуре**
	Мера 2.3 **Јачање културно туристичке понуде уз афирмацију културно-историјског наслеђа и мултикултуралности**
	Мера 2.4 **Унапређење услова васпитања, образовања и спорта**
Приоритетни циљ 3. **Ублажавање негативних демографских трендова**	Мера 3.1 **Подршка младим брачним паровима**
	Мера 3.2 **Успостављање механизама за задржавање и привлачење младих и образованих људи**

6.2. Опис мера за остваривање приоритетних циљева развоја

6.2.1. Приоритетни циљ 1: Ефикасније коришћење природних ресурса

Овим Планом развоја предвиђено је да се **Ефикасније коришћење природних ресурса**, дефинисано као приоритетни циљ 1, оствари реализацијом мера описаних у наставку.

- **Мера 1.1: Ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 1: Ефикасније коришћење природних ресурса, треба да истакне значај обрадивог пољопривредног земљишта за Општину. Пољопривредно земљиште, ће се и даље користити за ратарску производњу, мањим делом за воћарство, виноградарство и интензивно повртарство. У ту сврху, неопходно је најпре заштити пољопривредно земљиште, регулисати коришћење минералних и органских ђубрива, спровести пажљивији одабир технологије обраде тла, као и забранити депоновање отпада на пољопривредном земљишту. Поред овога, потребно је и повећати површину пољопривредног земљишта које се наводњава.

Ефикиасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта вршиће се и уз помоћ агрохемијске анализе земљишта која се огледа у правилном уношењу органских и минералних материја чија је количина и однос хранива у директној пропорцији са приносом који наравно прати и квалитет.Самим тим, не долази до прекомерног и неконтролисаног уношења нутријената који изазивају низ штетних последица по гајене биљке, а нарочито велике штете на загађење земљишта, подземних вода па самим тим и речних водотокова, а највеће штете се одражавају на људско здравље. Такође, планиране су обуке за сва лица која користе средства за заштиту биља у оквиру својих професионалних активности и лица која своје пољопривредне производе стављају на тржиште у циљу заштите животне средине и побољшања квалитета земљишта и његовог ефикаснијег коришћења.

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња, Одељење за привреду и локално економски развој
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопрувреду и шумарство
Процењена вредност:	30.000.000 РСД

- **Мера 1.2: Оснаживање пољопривредних газдинстава**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 1: Ефикасније коришћење природних ресурса, треба да истакне значај који пољопривредна газдинства имају за Општину. У складу са тиме, путем разних подстицаја, предузеће се конкретни кораци на подизању степена техничке и технолошке опремљености пољопривредних газдинстава, едукацији њихових власника, организовању огледа и одлазака на пољопривредне сајмове и изложбе. Један од фокуса ће бити стварање инфраструктурних и других предуслова за складиштење и прераду ратарских производа са фокусом на хладњаче и производне погоне.

Најзначајнија мера коју општина Нова Црња спроводи и спроводиће у наредном периоду, а све у циљу оснаживања пољопривредних газдинстава је :

- Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Нова Црња: Циљеви програма су Стабилност дохотка пољопривредних газдинстава; Повећање производње; Побољшање продуктивности и квалитета производа; Смањење трошкова производње; Унапређење техничко-технолошке опремљености; Одрживо управљање ресурсима и заштите животне средине; Раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта; Усклађивање са правилима ЕУ, њеним стандардима, политикама и праксама. Програмом се спроводе мере у складу са одредбама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју и Правилника донетог по основу овог Закона

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња, Одељење за привреду и локално економски развој
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопрувреду и шумарство, Министартсво заштите животне средине, Министасртво привреде
Процењена вредност:	30.000.000 РСД

- **Мера 1.3: Привлачење инвеститора у области искоришћавања ОИЕ**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 1: Ефикасније коришћење природних ресурса, треба да на јасан и недвосмислен начин покаже

опредељеност Општине ка укључивању у процесе добијања ”зелене енергије”, за шта постоје бројни потенцијали на територији Општине. Најзначајнији потенцијали ОИЕ у Општини се налазе у геотермалним изворима, биомаси, енергији ветра, као и у сунчевој енергији.

Узимајући у обзир своја овлашћења, општина Нова Црња је по питању реализације ове мере направила одређене кораке у претходном периоду, и то:

- Просторним планом могућност за улагање у обновљиве изворе енергије на територији општине Нова Црња,
- Израђене су Студије, пројекти и анализе, а најзначајније су:
- Пројекат примењених хидрогеолошких истраживања термалних вода на изворишту рекреационог центра у Српској Црњи из 2021. године и прибављено истражно право.
- ВЕСТАСОВО (VESTAS) истраживање снаге и капацитета ветра на територији општине Нова Црња, а истраживање је вршила фирма МАЈТЕК (MAYTECH).

У овом планском периоду, Општина ће у оквиру ове мере радити на:

- Промоцији својих потенцијала у сфери ОИЕ
- Увођењу различитих подстицаја за инвеститоре
- Изградњи партнерских односа са инвеститорима, кроз конкретну сарадњу на реализацији инвестиције (припрема документације, прибављање разних дозвола, мишљења и др.)

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња, Одељење за привреду и локално економски развој
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Развојна агенција Србије, Министартсво заштите животне средине, Министарство рударства и енергетике
Процењена вредност:	5.000.000 РСД

6.2.2. Приоритетни циљ 2: Подизање стандарда и квалитета живота грађана

Овим Планом развоја предвиђено је да се **Подизање стандарда и квалитета живота грађана**, дефинисан као приоритетни циљ 2, оствари реализацијом мера описаних у наставку.

- **Мера 2.1: Јачање сектора МСПП**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 2: Подизање стандарда и квалитета живота грађана, треба да подстакне предузетничке склоности грађана Општине. У том смислу, акценат ће се ставити на едукацију, информисање и промоцију постојећих и будућих предузетника, а нарочито код млађе популације. Као пожељни сектори у којима се види развој МСПП су они који се наслањају на пољопривреду као сировинску базу за прераду у прехрамбене производе, али и све оне предузетничке иницијативе које би ставиле у функцију неискоришћене ОИЕ. У оквиру ове мере посебна пажња ће се посветити и тзв. женском предузетништву, као окосници сеоског домаћинства. Такође, пружиће се подршка при новом запошљавању, јавном и волонтерском раду, самозапољавању и стручном оспособљавању.

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња Општина Нова Црња, Одељење за привреду и локално економски развој, одељење за финансије и буџет
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Развојна агенција Србије, Национална служба за запошљавање
Процењена вредност:	38.000.000 РСД

- **Мера 2.2: Изградња нове и одржавање постојеће инфраструктуре**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 2: Подизање стандарда и квалитета живота грађана, треба да апострофира бригу локалне самоуправе о инфраструктурним предусловима за пристојан живот својих грађана. Просторним планом Општине дефинисани су најзначанији инфраструктурни захвати, као што су: развој регионалног система водоснабдевања; развој сепарационих канализационих система (посебно за фекалне, а посебно за атмосферске отпадне воде); регулисање водног режима у земљишту, уз изградњу и реконструкцију постојећих система за наводњавање и одводњавање; постројења за

пречишћавање отпадних вода (у сваком насељу) и др. У оквиру ове мере предвиђено је и одржавање постојеће инфраструктуре, у маниру "доброг домаћина".

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња Општина Нова Црња, Одељење за привреду и локално економски развој, одељење за финансије и буџет
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Влада АПВ, донатори, Министарства итд.
Процењена вредност:	1.000.000.000 РСД

- **Мера 2.3: Јачање културно туристичке понуде уз афирмацију културно-историјског наслеђа и мултикултуралности**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 2: Подизање стандарда и квалитета живота грађана, треба да допринесе садржајнијем у духовно богатијем животу грађана Општине. Лик и дело Ђуре Јакшића ће и у овом планском периоду представљати окосницу свих културних дешавања у Општини, са тенденцијом ширења културних на манифестације забавног садржаја, а што може представљати добру основу за зачетке посебних видова туризма (културно-историјски, манифестациони, ловни и риболовни као и спортски), узимајући у обзир и прекограничне потенцијале пограничних општина, у овом случају са Републиком Румунијом.

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња, одељење за општу управу, заједничке послове и јавне службе, Одељење за привреду и локално економски развој
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Влада АПВ, Министарства, донатори
Процењена вредност:	100.000.000 РСД

- **Мера 2.4: Унапређење услова васпитања, образовања и спорта**

Образовање и васпитање представљају један од основних стубова идентитета једне земље. Кроз целокупни процес образовања и васпитања, ученици прихватају знања, вештине и вредносне ставове, који доприносе њиховом развоју и успеху, али и развоју и успеху њихових породица, заједнице и друштва у целини. Из тог разлога, општина Нова Црња ће настојати да кроз разне програме и улагања у образовну

инфраструктуру допринесе остваривању бољих услова за рад и физичко интелектуални развитак деце.

Неки од програма које спроводи општина Нова Црња:

- Награде за одличне ученике;
- Поклони за ђаке прваке (ранчеви, лектире);
- Бесплатан превоз за ученике средње школе „Ђура Јакшић“ из Српске Црње;
- Суфинансирање ђачких аутобуских карти;
- Плаћање смештаја у дому и бесплатан превоз за децу која похађају наставу по ИОП-2;
- Награде за најбоље ученике;

Поред програма, општина Нова Црња планира реализацију пројекта који би се односили на реконструкцију, санацију, адаптацију, инвестиционо одржавање, текуће одржавање и опремање школа на територији општине Нова Црња у циљу побољшања услова за образовање и васпитање.

Поред образовања и васпитања, значајан удео у развоју деце представља бављење спортом. Због лоше опремљености школа – забавишта спортским реквизитима, веома велике неупућености родитеља о присутности и заступљености појединих деформитета код деце и у овом узрасту, све већег броја појаве таблета, мобилних телефона и рачунара, суочавамо се са појавом хипокинезије – недовољног кретања деце. То има за последицу да све више деце одступа од нормалног држања тела, склонија су гојазности и израженија је асоцијалност код деце. На основну вишегодишњег истраживања и прикупљања података, у сарадњи са родитељима, основним школама и домовима здравља на нивоу општине Нова Црња дошли смо до сазнања да велики број деце предшколског узраста одступа од нормалног држања тела, што је потврдио и педијатар дома здравља у Српској Црњи.

Циљ унапређења развоја спорта се огледа у информисању, едукацији, подизању нивоа свести и стварању јасне слике и представе о значају бављења спортом-физичким активностима са циљем очувања и унапређења здравља код деце и младих. Уједно и едукација родитеља и васпитача о правовременом уочавању и отклањању појединих деформитета тела код деце, као и о озбиљности и значају правовременог отклањања истих у циљу унапређења и очувања здравља.. Такође, приоритет општине Нова Црња ће бити улагање у спортску инфраструктуру како би се побољшали услови за бављење спортом како рекреативаца тако и професионалаца.

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња, одељење за општу управу, заједничке послове и јавне службе
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Влада АПВ, Министарства, донатори
Процењена вредност:	200.000.000 РСД

6.2.3. Приоритетни циљ 3: Ублажавање негативних демографских трендова

Овим Планом развоја предвиђено је да се **Ублажавање негативних демографских трендова**, дефинисан као приоритетни циљ 3, оствари реализацијом мера описаних у наставку.

- **Мера 3.1: Подршка младим брачним паровима**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 3: Ублажавање негативних демографских трендова, треба да допринесе уклањању препрека за започињање заједничког живота младих људи, у настојању да се нова породица прошири. У ранијем периоду већ су постојале различите иницијативе које су таргетирале ову проблематику, као што су:

- Конкурс за доделу бесповратних средстава младим брачним паровима са територије општине Нова Црња, за куповину сеоских кућа са окућницом.
- Конкурс за доделу бесповратних средстава породицама у којима се роди треће или четврто дете за унапређење услова становања на територији Општине Нова Црња.

У овом планском периоду, фокус ће и даље бити на стварању инфраструктурних предуслова за почетак новог заједничког живота младих, као и на подстицајима за рођење другог и сваког наредног детета.

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња Општина Нова Црња, Одељење за привреду и локално економски развој, одељење за финансије и буџет
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Влада АПВ, Министарства и донатори
Процењена вредност:	80.000.000 РСД

- **Мера 3.2: Успостављање механизама за задржавање и привлачење младих и образованих људи**

Овако дефинисана мера у оквиру постављеног приоритетног циља 3: Ублажавање негативних демографских трендова, треба да допринесе повећању атрактивности Општине као места за живот својих младих и образованих, уз амбицију за привлачењем исте категорије грађанства из других средина. У оквиру ове мере, пажња ће се усмерити на: креирање подстицаја/стипендија за ђаке и студенте са територије Општине, успостављање летње стручне праксе за студенте са територије Општине уз демонстрацију принципа – отворене локалне самоуправе,

идентификацију дефицитарних занимања и подршка за младе и образоване који би се населили у Општини, и др.

Одговорни субјекат:	Општина Нова Црња Општина Нова Црња, Одељење за привреду и локално економски развој, одељење за финансије и буџет
Временски рок за реализацију:	до 2030. год.
Извори финансирања:	Општина Нова Црња, Влада АПВ, Министасртва и донатори
Процењена вредност:	100.000.000 РСД

7. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА И НАЧИН ПРАЋЕЊА СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА РАЗВОЈА

Полазна основа за начин спровођења и начин праћења спровођења овог Плана развоја су идентификовани институционални оквир и постављени приоритетни циљеви и мере са њиховим индикаторима.

7.1. Спровођење и праћење спровођења Плана развоја

Институционални оквир у којем ће се дефинисати начин спровођења и начин праћења спровођења Плана развоја, у основи се састоји од:

- Скупштине општине Нова Црња
- Општинског већа
- Координациони тим спровођења и праћења спровођења Плана развоја
- Лица са посебним задужењима

Скупштина општине Нова Црња је, на основу својих овлашћења, најпре донела одлуку о изради Плана развоја општине Нова Црња за период 2022-2030. год. и у складу са њима је донела одлуку и о прихватању коначног текста истог. Узимајући ово у обзир, у надлежности Скупштине ће бити и евентуална одлука о ревизији Плана развоја, а у складу са будућим извештајима и предлозима Општинског већа.

Општинско веће, на челу са Председником општине Нова Црња ће на основу будућих предлога извештаја о учинцима спровођења Плана развоја, разматрати динамику и ефекте мера дефинисаних у овом документу. На основу тога ће се доносити предлог за евентуалну корекцију, односно ревизију Плана развоја, који ће разматрати Скупштина општине. Ошштинско веће ће за спровођења и праћења спровођења Плана развоја именовати координациони тим, из реда запослених у Општини. Поред Кооринационог тима, Општинско веће, за потребе спровођења и праћења спровођења Плана развоја, може именовати и друга лица са посебним задацима.

Координациони тим за спровођење и праћење спровођења Плана развоја ће перманентно водити бригу о спровођењу Плана развоја и пратити његово спровођење, нарочито на нивоу постављених индикатора. У складу са овим, припремаће годишње предлоге извештаја о учинцима спровођења Плана развоја, у којима ће између осталог и давати конкретне предлоге за остваривање постављених циљева у овом документу.

У складу са обимом задужења Координационог тима, Општинско веће може именовати и **друга лица са посебним задацима** на спровођењу и праћењу спровођења Плана развоја. Ова лица ће бити ангажована на задацима у вези са постављеним индикаторима, као и у вези са осталим параметрима дефинисаним у овом документу.

Оквирни план спровођења овог Плана развоја приказан је по годинама, за период од 2022. до 2030. године, и дат је посредством следеће табеле.

Табела 7.1: *Оквирни план спровођења Плана развоја*

Година	Активност(и)	Одговорност
2022.	• Усвајање Плана развоја • Реалилзација мера • Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја	• Скупштина општине • Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће
2023.	• Реалилзација мера • Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја	• Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће
2024.	• Реалилзација мера • Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја	• Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће
2025.	• Реалилзација мера • Утврђен Предлог извештаја о учинцима спровођења Плана развоја • Ажурирање индикатора (опционо) • Доношење одлуке о ревизији Плана развоја (опционо)	• Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће • Општинско веће • Скупштина општине
2026.	• Ревизија плана развоја (опционо) • Реалилзација мера • Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја	• Координациони тим, • Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће
2027.	• Реалилзација мера • Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја	• Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће
2028.	• Реалилзација мера • Утврђен Предлог извештаја о учинцима спровођења Плана развоја • Ажурирање индикатора (опционо) • Доношење одлуке о ревизији Плана развоја (опционо)	• Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће • Општинско веће • Скупштина општине
2029	• Ревизија плана развоја (опционо) • Реалилзација мера • Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја	• Координациони тим, Одговорни субјекат • Координациони тим, Општинско веће
2030.	• Реалилзација мера • Усвојен финални извештај о спроведеном Плану развоја • Покретање поступка за израду новог развојног плана	• Одговорни субјекат • Скупштина општине • Скупштина општине

Због динамичног развоја окружења, могуће је да у току спровођења Плана развоја, дође до већих одступања појединих фактора на бази којих су се вршиле оцене, процене и предвиђања. Због ове чињениице предвиђене су спољне оцене успешности спровођења, у 2025. и 2028. години (*mid-term external evaluation*), на основу чијих резултата ће бити предузете потребне корективне мере.

Дефинисани параметри у овом Плану развоја (визија, приоритетни циљеви, мере и индикатори) ће бити основа за израду средњорочних планова, као и докумената јавних политика које ће Општина израдити у наредном периоду.

Најзначајнији финансијски извори за спровођење стратегије су: буџет Општине, буџет АП Војводине, буџет Републике Србије, ЕУ фондови, билатерални донатори, као и међународне финансијске институције, а све у складу са буџетским ограничењима.

Као највећи ризик за спровођење овог Плана развоја идентификован је недостатак сопствених финансијских средстава. Предвиђено је да се овај ризик ублажи што већим коришћењем донаторских средстава. Поред недостатка финансијских средстава, идентификовани су и ризици попут губитка одређених надлежности Општине, прописане неким евентуалним будућим правним актима, затим недовољне стручности и координације међу актерима укљученим у спровођење Плана развоја.

7.2. Извештавање о постигнутим резултатима и начину њихове верификације

Сваки плански документ подразумева његово адекватно праћење и вредновање постигнутих резултата. Ово се документује у посебним извештајима који ће се израђивати и усвајати у току планског периода.

Да би се овај План развоја могао адекватно пратити, неопходно је било поставити сет индикатора (показатеља) за сваки приоритетни циљ, на основу којих ће се мерити успешност спровођења дефинисаних мера у оквиру сваког приоритетног циља. Сви наведени показатељи имају постављене две вредности, и то почетну (за временски последњи доступан податак) и циљану, односно жељену (вредност која се жели остварити реализацијом мера дефинисаним за сваки приоритетни циљ посебно. Накнадним поређењем почетне и остварене вредности доћи ће се до закључка да ли, и у ком интензитету, предложене мере доприносе „поправљању“ конкретног показатеља. Уколико је очитана вредност неког од показатеља у референтној години далеко испод циљне вредности, односно уколико је очигледно да се не може достићи у планском периоду, Општина ће одлучити да ли је довољно

да се изврши његово ажурирање или је сврсисходније извршити ревизију целокупног Плана развоја.

Сви извештаји у вези спровођења и вредновања спровођења Плана развоја ће бити са фокусом на постављеним индикаторима, као и на финансијским средствима неопходним за реализацију прописаних мера.

У основи се разликују два извештаја који ће се припремати и разматрати у процесу праћења и вредновања праћења овог документа, и то су: Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја и Извештај о учинцима спровођења Плана развоја. **Годишњи извештај** о спровођењу Плана развоја припрема се у поступку прописаном за израду извештаја о спровођењу средњорочног плана и објављује се на интернет страници Општине. Извештај о учинцима спровођења Плана развоја утврђује Општинско веће, истеком сваке треће календарске године, који се подноси Скупштини општине на усвајање, најкасније у року од шест месеци од истека тог рока и такође се објављује на интернет страници Општине.

ПРИЛОЗИ

Израду овог документа финансирала је Влада аутономне покрајине Војводине